

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มโรงเรียน ตามพระราช-
ประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้นนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตามความมุ่งหมายของการวิจัย
ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหาร
4. แนวคิด ทฤษฎีระบบ
5. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. บริบทของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ

เกี่ยวกับความหมายของรูปแบบมีผู้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ เช่น พจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 965) ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็น
หลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ

ความหมายของรูปแบบ ตามพจนานุกรมการศึกษาของ กูด (Good. 1973: 370)

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ
เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น
3. เป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือ
แนวคิด
4. เป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมกันเป็นตัว
ประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคมอาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ หรือบรรยาย
เป็นภาษาก็ได้

ทิสนา แชมมณี (2550: 220) กล่าวว่า รูปแบบ (Model) เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

วิลเลอร์ (Willer. 1986) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal System) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์

เฟอร์เซส และริเชอร์ (Fercese; & Richer. 1973) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การย่อหรือเลียนแบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ สามารถเข้าใจลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์นั้น รูปแบบจึงมีชื่อเรียกต่างๆ กันออกไป เช่น การจำแนกประเภท (typology) กรอบแนวคิด (conceptual framework) การแยกเป็นชนิด (taxonomy) เป็นต้น รูปแบบมีคุณประโยชน์ในแง่ที่เป็นแนวทางในการศึกษา และเป็นส่วนประกอบของทฤษฎี การแปลความหมายการค้นพบจากประสบการณ์แห่งความเป็นจริง การพยากรณ์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เช่น ช่วยเสนอแนะแหล่งสมมติฐานในการวิจัย ช่วยในการสร้างทฤษฎี และช่วยในการนำทฤษฎีมาใช้ รูปแบบกับทฤษฎีมีความใกล้เคียงกันมาก โดยเฉพาะถ้ารูปแบบนั้นอยู่ในรูปข้อเสนอก็必将มีความหมายเช่นเดียวกับทฤษฎี สำหรับความแตกต่างระหว่างทฤษฎีกับรูปแบบ อาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎี คือ รูปแบบที่ผ่านการทดสอบแล้วนั่นเอง

สมิธ และคณะ (Smith; et al. 1980) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การย่อส่วนปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่างๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น รูปแบบไม่ใช่ข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

บาร์โด และฮาร์ทแมน (Bardo; & Hartman. 1982) กล่าวว่า รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ หมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือการบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมและรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ

สโตนเนอร์ และวันเคิล (Stoner; & Wankel. 1986) ให้ทัศนะว่า รูปแบบเป็นการจำลองความเป็นจริงของปรากฏการณ์ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ง่ายขึ้น

คีฟส์ (Keeves. 1988) อธิบายว่า รูปแบบ หมายถึง การแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร

ดาฟท์ (Daft. 1992) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนอย่างง่ายที่ใช้อธิบายมิติที่สำคัญบางมิติขององค์กร

เคลแลนด์ และคิง (Cleland; & King. 1983) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 2 ประการ คือ

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่จำลองจากของจริงให้มีขนาดเล็กลง
2. รูปแบบ หมายถึง การแสดงความเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะใช้ประโยชน์

ในการทำนายผลการเปลี่ยนแปลงในลักษณะข้อมูลที่ชัดเจนและสัมพันธ์กัน

โทซี และแครอล (Tosi; & Carroll. 1983) กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรม ของจริง หรือภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่แบบจำลองง่ายๆ ไปจนถึงแบบจำลองที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอดูดาวแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบิน และรูปแบบเชิงคุณลักษณะที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น แบบจำลองเชิงระบบและตามสถานการณ์ของ บราวน์ และโมเบิร์ก (Brown; & Moberg. 1980: 16-17)

ประเภทรูปแบบ

ฮูสเซน และพอสเลทไวท (Husen; & Postlethwaite. 1994) ได้กล่าวถึงประเภทรูปแบบไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงอุปมาหรือเปรียบเทียบ (Analogue Models) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักการคิดหาเหตุผล รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ รูปแบบนี้ไม่ค่อยใช้ในสาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ตัวอย่างของรูปแบบประเภทนี้ที่ใช้ในทางการศึกษา คือ ขนาดของโรงเรียน หรือจำนวนของนักเรียนในโรงเรียน เกี่ยวข้องกับจำนวนนักเรียนที่เข้ามาและออกไปโดยที่จำนวนที่เข้ามาจากหลายแหล่งหรือหลายปัจจัย เช่น ตามเกณฑ์อายุ ตามเขตพื้นที่ ตามการย้ายเข้ามาอยู่ของผู้ปกครอง ส่วนจำนวนนักเรียนที่ออกไป มาจากหลายแหล่งหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น อพยพตามผู้ปกครองออกไปอยู่ที่อื่น สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียน รูปแบบนี้มีประโยชน์ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการทำนายในอนาคต ซึ่งสามารถใช้ในการวางแผนและการกำหนดนโยบายได้

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงออกด้วยการใช้คำพูดภาษาท่าทาง รูปภาพเป็นหลัก แต่รูปแบบนี้จุดอ่อนที่ขาดความชัดเจนแน่นอนที่ยากต่อการทดสอบ ฉะนั้นรูปแบบนี้จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการใช้ภาษา

3. รูปแบบเชิงแบบแผน (Schematic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงแผนที่หรือแผนภูมิที่จะพยายามเชื่อมโยงหน่วยและกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามาสัมพันธ์กัน รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาจิตวิทยา รูปแบบหนึ่งที่ใช้ คือ รูปแบบของกิลฟอร์ด (Guilford) ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกัน 3 มิติ คือ ด้านเนื้อหา ด้านผลลัพธ์ และด้านการจัดกระทำ

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Models) รูปแบบนี้เริ่มนิยมใช้มากขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 ในสาขาวิชาพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และจิตวิทยา ส่วนในสาขาทางการศึกษามีการใช้บ่อยในการวิจัย แต่มีการนำมาใช้บ้างในเรื่องของการประเมิน รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์นี้มีประโยชน์ที่สามารถทำให้ข้อสันนิษฐานได้มีการพิจารณาด้วยเชิงปริมาณ และทดสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์นี้สามารถเขียนในเชิงความสัมพันธ์ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลังปี ค.ศ. 1970 และนิยมใช้ในการวิจัยมากขึ้น เชื่อกันว่ารูปแบบนี้เริ่มใช้ในสาขาพันธุศาสตร์ ซึ่งมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบเชิงเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมการโครงสร้างอย่างง่ายของสาเหตุกับตัวแปรต่างๆ ภายใต้การให้เหตุผลการตัดสินใจ

ซึ่งสอดคล้องกับ คีฟวีส (Keeves. 1988) ที่ได้แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ โดยยึดแนวทางของ แคนแพลน และตุซุโอกะ (Caplan; & Tutsuoka) และพัฒนาการใช้รูปแบบทางการศึกษาเป็น 4 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียง ปรัชญาการณซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรัชญาการณที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเหมือนน้ำที่ไหลออกจากถัง ดังนั้น นักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบ ลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้นจุดมุ่งหมายของรูปแบบ ก็เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงประชากรนักเรียนของโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรัชญาการณที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรัชญาการณนั้นๆ และใช้ข้อความในการอธิบาย เพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้นแต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้ คือ ขาดความชัดเจนแน่นอน

ทำให้ยากต่อการทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้กับการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ หรือตัวแปรโดยสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและการประเมินผลทางการศึกษารูปแบบลักษณะนี้สามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎี เพราะสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานได้ รูปแบบทางคณิตศาสตร์นี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มมาจากการนำเทคนิคมาวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้ คือ ต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรงแต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นทางที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียว โดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบเชิงสาเหตุเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยมีทิศทางของตัวแปรภายในตัวแปรตัวหนึ่ง อาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงเหตุและเชิงผลพร้อมกันจึงมีทิศทางย้อนกลับได้

สมิท และคณะ (Smith; et al. 1980) จำแนกประเภทของรูปแบบออกเป็น ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (physical Model) ได้แก่

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเหมือนจริง (Analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลองจริง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องบินฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้ใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยารวมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงานคำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

เบอร์ตาลานฟี (Bertalanffy, 1968: 24) ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่า การมีรูปแบบที่เป็นข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจได้ยากแต่ก็ยิ่งดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลยเพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

รูปแบบช่วยในการสร้างทฤษฎี เช่น ลดการอ้างอิงหลักฐานจำนวนมาก อธิบายและพยากรณ์สิ่งต่างๆ แต่รูปแบบก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ รูปแบบอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง บางครั้งรูปแบบก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเรื่องจริงหรือของจริงนั้นเป็นเรื่องง่ายๆ (over simplification) เช่น ในการสร้างรูปแบบโครงกระดูกของร่างกายมนุษย์จำเป็นต้องตัดอวัยวะต่างๆ ออกไปเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าส่วนที่ขาดหายไปเป็นส่วนที่มีความสำคัญ รูปแบบนั้นก็อันตรายต่อผู้ใช้ เพราะอาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด อันตรายของการใช้รูปแบบยิ่งจะมีมากขึ้น หากแบบจำลองนั้นเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์จริงที่มีความซับซ้อนสูง เช่น ปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์ทางจิตวิทยา เป็นต้น บ่อยครั้งที่พบว่าทฤษฎีที่สำคัญและมีชื่อเสียงหลายทฤษฎีมีรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เสนอข้อเท็จจริงของทฤษฎีผิดพลาด แปลความหมายผิด เสนอข้อสรุปโดยอ้างเหตุผลผิด เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็วิจัยควรระมัดระวัง (Bertalanffy, 1968)

ทาคาโอะ มียากาวะ (1986: 15) กล่าวว่า รูปแบบที่ดีเปรียบเสมือนสิ่งที่จะทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องนั้นๆ ได้มีความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนการศึกษาในแนวลึกต่อไป ดังนั้น การสร้างรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร มากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ
2. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏการณ์ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป
3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน
4. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษาได้
5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น

ฮูสเซน และพอสเลธไวท (Husen; & Postlethwaite, 1994) ได้กล่าวว่ารูปแบบที่มีประโยชน์ควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรจะนำไปสู่การทำนายผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังได้ด้วยข้อมูลจากการสังเกต ที่เชื่อถือได้
2. โครงสร้างของรูปแบบควรจะแสดงให้เห็นถึงบางสิ่งบางอย่างที่เป็นกลไกเชิงเหตุผล ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา รูปแบบนี้จึงสามารถใช้ได้ในเชิงทำนาย
3. รูปแบบควรจะให้คำอธิบายที่ช่วยขยายความรู้ในแนวคิดใหม่ และนำไปสู่การแสวงหาคำอธิบายที่ตรงความต้องการศึกษาได้มากขึ้น
4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องเนืองกัน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์และการถดถอยจะนำมาใช้ในช่วงแรกของการตรวจสอบเพราะอาจจะบอกได้ถึงตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์ที่ต้องการศึกษา ดังนั้น สหสัมพันธ์และการถดถอยจะสามารถนำไปสู่การสร้างรูปแบบได้

สอดคล้องกับที่ คีฟส์ (Keeves, 1988) ได้สรุปลักษณะของรูปแบบที่ดีไว้ ดังนี้

1. ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ
2. ควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้ว ถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ตามที่เสนอไว้ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป
3. ควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์แล้ว ควรสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. ควรนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของเรื่องที่ศึกษา
5. ลักษณะรูปแบบของเรื่องใดๆ ควรขึ้นอยู่กับกรอบทฤษฎีของเรื่องนั้นๆ

โดยสรุปแล้ว รูปแบบ หมายถึง ข้อความที่เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายด้วยภาษาโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่เป็นตัวแทนของความเป็นจริง องค์ประกอบของรูปแบบจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างอย่างไรและมีความสัมพันธ์กันอย่างไรขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ศึกษาและการออกแบบที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีมา กำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบนั้นๆ

การพัฒนาารูปแบบ

ความหมายการพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง (ดิเรก วรรณเศียร, 2545; และรุ่งนภา จิตรโรจน์รักษ์, 2548)

วิลเลอร์ (Willer. 1986) กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบว่า การพัฒนารูปแบบหากมีขั้นตอนการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปอาจแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การสร้างรูปแบบและการหาความเที่ยงตรงของรูปแบบ

ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่า มีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น (สมาน อัครภูมิ. 2537: 18) ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบจากการสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบของนักวิชาการต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ 3) การตรวจสอบหรือการทดสอบรูปแบบ 4) การแก้ไขและพัฒนาให้สมบูรณ์ (Willer. 1986); สมาน อัครภูมิ (2537); ดิเรก วรรณเศียร (2545); รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548)

โดยสรุปแล้ว การพัฒนารูปแบบ เป็นการทำวิจัยจะต้องดำเนินการศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ และการนำรูปแบบที่แก้ไขปรับปรุงและพัฒนารูปแบบเป็นฉบับสมบูรณ์ โดยไม่ต้องควบคุมตัวแปรหรือทดลองตามแบบการวิจัย

การสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ

แนวคิดการทดสอบรูปแบบเพื่อการตรวจสอบรูปแบบที่สังเคราะห์ได้จากแนวคิดของ คีฟฟ์ส (Keeves. 1988) พูลสุข หิงคานนท์ (2540) สามารถสรุปได้ว่าการทดสอบรูปแบบหรือการตรวจสอบรูปแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบในการปฏิบัติจริงหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยวิธีการตรวจสอบมีหลายวิธี เช่น วิธีการตรวจสอบเชิงปริมาณและการตรวจสอบเชิงคุณลักษณะ ซึ่งผลการตรวจสอบที่ไปสู่การปฏิเสธเพื่อยอมรับรูปแบบ และการนำไปสู่การสร้างรูปแบบใหม่ หรือการปรับปรุง หรือพัฒนารูปแบบ และสร้างทฤษฎีต่อไป

ไอส์เนอร์ (Eisner. 1976) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ความเห็นว่า การวิจัยทางการศึกษาบางเรื่องต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลข

แนวคิดการประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. การประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ มิได้เป็นการประเมินที่เน้นสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองของปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบของการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือการรองรับกระบวนการตัดสินใจตามรูปแบบกระบวนการประเมินแบบอิงการตัดสินใจ (Decision Making Model) อย่างไรก็ตามหนึ่ง แต่การประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์ อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือกับผู้ที่มี

ส่วนเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจเสมอไปแต่อาจผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่างๆ เข้าด้วยกันตาม วิจารณ์งานของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialization) ในเรื่อง ที่จะประเมินโดยพัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วย เครื่องวัดใดๆ ได้และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ ในการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นๆ จริงๆ จึงจะ ทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการอุดมศึกษา จึงนิยมนำเอาแบบนี้มาใช้ ในเรื่องที่ต้องการ ความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง

3. เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดีทั้งนี้ มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่น กระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นไป ตามอัธยาศัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

นอกจากนี้ สุธิญา จันทรใจฉาย (2553) การพัฒนารูปแบบเพื่อศึกษาวิจัยขึ้นอยู่กับ ลักษณะของเรื่องที่ศึกษาและวิธีการใช้ให้สอดคล้องกับหลักการและเหตุผล และสมมติฐานเบื้องต้น เกี่ยวกับการศึกษา การพัฒนารูปแบบที่มีคุณภาพจะต้องเข้าใจถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบองค์ประกอบของรูปแบบการประเมินรูปแบบที่ดีมีคุณภาพ การนำไปสู่ สภาวะการที่ดีในการศึกษาวิจัย จำเป็นต้องอาศัยความรู้จริงตลอดจนความชำนาญและความเชี่ยวชาญ พิเศษ ที่จะทำการศึกษาจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้รูปแบบ

จากการสังเคราะห์แนวคิดการตรวจสอบรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) (อุทุมพร จามรมาน. 2541) สรุปได้ ดังนี้

1. เป็นรูปแบบการประเมินที่ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิของตนเอง โดยไม่ได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-based model)

2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่อง ที่จะประเมินไม่อาจใช้เครื่องมือใดๆ วัดได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นมาเป็น ผู้วินิจฉัย จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3. เป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตาม วัตถุประสงค์และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ อย่างน้อยมีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อกำหนด กรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปรับปรุง การแก้ไขและพัฒนาให้สมบูรณ์

สำหรับการวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ กลุ่มโรงเรียน ตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้นนี้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการ ตรวจสอบโดยวิธีทดลองใช้จริงในกลุ่มโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการ ตรวจสอบรูปแบบโดยวิธีประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (อุทุมพร จามรมาน, 2541) ซึ่งผู้วิจัย ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบ โดยมีขั้นตอน ดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้ ที่เกี่ยวข้องแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปรับปรุง การแก้ไขและพัฒนาให้ สมบูรณ์

แนวคิดเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ปัจจุบันสถานการณ์ของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากผลของปัจจัยภายใน และภายนอกประเทศ การขาดความสมดุลในกระบวนการพัฒนา ปัญหาวิกฤตของประเทศไทยที่กำลัง เกิดขึ้นในด้านสังคมวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง หลายๆ สาเหตุมาจากความเจริญก้าวหน้า ของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือกระแสโลกาภิวัตน์ตามลักษณะของโลกยุคการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า นอกจากจะนำมาซึ่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ แล้ว ยังมีส่วนหนึ่งที่นำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมนานัปการ อันเป็นผลพวงสืบเนื่องมาจาก ทิศทางการพัฒนาประเทศในอดีต ที่มุ่งเน้นจะพัฒนาสังคมไทยไปสู่ความทันสมัยตามอย่างชาติตะวันตก ละทิ้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยมาสู่การพัฒนา ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทย เกิดค่านิยม ใหม่ๆ ที่นำไปสู่การเบี่ยงเบนทางวัฒนธรรมที่ตึงตาม โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงผู้คนหลั่งไหลจาก ชนบทเข้าสู่เมืองทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้น ครอบครัวมีขนาดเล็กและอ่อนไหว มากขึ้น ชุมชนอ่อนแอลง สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น เกิดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาทางสังคมมาก

ยิ่งขึ้น จนอาจสรุปได้ว่าสังคมไทยกำลังดำเนินชีวิตอย่างขาดรากฐานทางวัฒนธรรมที่ดีงาม สถานการณ์สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนับวันยิ่งทวีความวิกฤติ และรากเหง้าของวัฒนธรรมถูกทำลายจนส่งผลกับความมั่นคงของชาติและชีวิตของคนในสังคม ตลอดจนความเป็นอยู่ของผู้คนก็พบว่าไม่มีความปลอดภัยมากขึ้น

ปัจจุบันวัยรุ่นและเยาวชนส่วนใหญ่มีปัญหาหลายอย่างที่ตนไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ด้วยตนเอง บางครั้งอาจจะแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีการผิดๆ ไม่มีการคิดวิธีการแก้ไขปัญหานั้นอย่างถูกต้อง ซึ่งปัญหาเหล่านั้นสามารถแก้ไขได้โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญกับพวกเขาให้เขาได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาวัยรุ่นเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ ที่มักจะประสบปัญหา คือ เขาไม่มีความรู้ในเรื่องของสิ่งที่ถูกหรือผิด ไม่มีคนมาให้ความรู้ให้คำปรึกษาที่ถูกและชี้แนะแนวทางการแก้ไขหรือข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นโดยการคิดที่ขาดการยั้งคิดปัญหาส่วนใหญ่ เช่น ติดยาเสพติด ติดเกมส์ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาความรุนแรงของเด็กและสตรี ค่านิยมความทันสมัยตามโฆษณาตามสื่อต่างๆ ที่กล่าวมา ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งสิ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 2-4) กล่าวว่า ปัจจัยเสี่ยงหรือเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุหรือตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหาต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับนักเรียน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน เช่น มีทักษะการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสม ขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง ไม่กล้าแสดงออก ขาดทักษะในการปฏิเสธเพื่อน มีความเชื่อมั่นในตนเองและความนับถือตนเองต่ำ มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ มีเจตคติไม่เหมาะสมหรือโน้มเอียง ที่จะชอบเสี่ยง/ทดลอง ใช้จ่าย ความรุนแรง ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่สังคมส่วนใหญ่ยึดถือ มีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวัยเด็ก เช่น การต่อต้านสังคม พุดปด ขโมย ก้าวร้าว ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับครูและโรงเรียน

2. ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว เช่น ความขัดแย้ง และความรุนแรงในครอบครัว ครอบครัวขาดความเป็นปึกแผ่น ครอบครัวแปลกแยกหรือแยกตัวจากสังคม การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม มีความคาดหวังในตัวเด็กเกินความเป็นจริง โดยไม่คำนึงถึงศักยภาพและวัยของเด็ก

3. ปัจจัยเสี่ยงด้านโรงเรียน เช่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียนอย่างจริงจังและไม่สร้างสัมพันธภาพที่เหนียวแน่นระหว่างครูกับนักเรียน และผู้ปกครอง/ชุมชน หย่อนประสิทธิภาพในการบริหารจัดการนักเรียนทั้งในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการพฤติกรรม ขาดการใช้กฎ ระเบียบ วินัยที่เหมาะสม เลือกลงโทษ หรือไม่มีมาตรฐานการปฏิบัติที่แน่นอน

4. ปัจจัยเสี่ยงด้านกลุ่มเพื่อน เช่น การคบเพื่อนที่เกเร อันธพาล เสเพล การคบเพื่อนที่เจตคติโน้มเอียงในทางก้าวร้าว ชอบเสี่ยงภัย ชอบมั่วสุม เบี่ยงเบนทางเพศ ได้รับแรงกดดันบีบบังคับ ช่มชู้ ไม่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

5. ปัจจัยเสี่ยงด้านชุมชนและสังคม เช่น การไร้ระเบียบแบบแผนในชุมชน ชุมชนอ่อนแอ ขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและสังคม ต่างคนต่างอยู่ ขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ชุมชนมีเจตคติโน้มเอียงต่อการยอมรับค่านิยมในการเพิ่มสิ่งเสพยาติดมอเมมา การใช้ความรุนแรง ละเลยไม่ให้ความสำคัญเอาใจใส่ดูแลส่งเสริมเด็กและเยาวชน มีท่าทีต่อเยาวชนโดยเฉพาะวัยรุ่นในลักษณะที่ปฏิเสธต่อต้าน ไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่แสดงออก

ปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ข้างต้นล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ มีผลกระทบซึ่งกันและกัน และเป็นเหตุปัจจัยสู่สภาวะวิกฤตได้หากไม่มีระบบการป้องกัน ส่งเสริม หรือจัดเงื่อนไขที่จะส่งผลที่ไม่พึงปรารถนาต่อตัวนักเรียนและสังคมโดยรวม การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมนั้น

มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ (2548) กล่าวว่า การส่งเสริมพัฒนานักเรียนเป็นหน้าที่หลักโดยตรงของสถานศึกษาโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา มีแนวคิดหลักในการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือนักเรียนจากปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในเชิงการป้องกัน การแก้ปัญหา หรือการส่งเสริมสนับสนุน จึงจำเป็นต้องยึดประโยชน์สูงสุด อันพึงเกิดต่อนักเรียนเป็นสำคัญ

2. ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมพัฒนา ของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลากรของโรงเรียนทุกคน กรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน สะท้อนมาสู่ความหลากหลายของนักเรียน ซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน คณะครูจึงมุ่งมั่นเอาใจใส่นักเรียนเป็นพิเศษ การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้โดยที่โรงเรียนให้ครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และวางระบบ มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาระบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมทำให้สามารถประสานการทำงานระหว่างกันได้ชัดเจนและเป็นระบบยิ่งขึ้น

ความหมาย ประโยชน์ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมาย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 5) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริม

จากโรงเรียน การดูแลช่วยเหลือหมายถึงรวมถึงการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาโดยมีวิธีการ และเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

กรมสุขภาพจิต (2544ข: 15) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง วิธีการ ดำเนินงานในการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีรูปแบบและขั้นตอนอย่างชัดเจนสามารถปฏิบัติได้

กรมวิชาการ (2545: 7) กล่าวว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการที่ จะทำให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองมีแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองรวมทั้งครูได้รู้จัก นักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมและป้องกันปัญหาของผู้เรียน ไม่ว่าจะป็นกลุ่มปกติหรือกลุ่มพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545: 12) กล่าวว่า ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อม ด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน ดังกล่าว และมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน

มันทนา เพ็ญ และรังสรรค์ เพ็ญ (2546: 1) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็น บุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก สถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและ เครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 3) กล่าวว่า ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจนโดยมีวิธีการ และเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ตลอดจนครูทุกคน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

จากความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริมพัฒนาการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะ ในการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากสภาวะวิกฤติต่างๆ ได้อย่างปลอดภัย และยังรวมถึงกระบวนการการ ดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่

คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

ประโยชน์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 5) กล่าวถึงประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง คุณธรรมจริยธรรม และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค
4. นักเรียนเรียนรู้มีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพรอบด้าน
5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังด้วยความเอื้ออาทร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 8) กล่าวว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีประโยชน์ต่อหลายฝ่าย ดังนี้

ประโยชน์ต่อนักเรียน

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง
2. นักเรียนได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้ และความสามารถพิเศษ
3. นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข
4. นักเรียนมีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครู และผู้ปกครอง

ประโยชน์ต่อครู

1. ครูได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ครูมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
3. ครูมีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา
4. ครูมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

ประโยชน์ต่อผู้บริหาร

1. ผู้บริหารได้รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการเรียนการสอน
2. ผู้บริหารได้รู้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
3. ผู้บริหารมีรูปแบบกระบวนการพัฒนาเชิงระบบ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ประโยชน์ต่อโรงเรียน

1. โรงเรียนมีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา
2. โรงเรียนได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กร ที่เกี่ยวข้อง
3. โรงเรียนมีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง/ชุมชน

1. ผู้ปกครอง/ชุมชน ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน
2. ผู้ปกครอง/ชุมชนเข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน
3. ผู้ปกครอง/ชุมชน มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัว/ชุมชนที่เข้มแข็ง
4. ผู้ปกครอง/ชุมชน เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน

ประโยชน์ต่อเขตพื้นที่การศึกษา

1. พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน
2. พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานการนิเทศติดตามผลประเมินผล และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคล และระดับโรงเรียนเพื่อพัฒนางานต่อไป

ประโยชน์ต่อประเทศชาติ

1. นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญา และมีความสุข
2. มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ
3. ลดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานในระดับต่างๆ
4. ประชาชนมีคุณภาพ ซึ่งถือเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ประกอบด้วยคณะบุคคลซึ่ง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และประกอบด้วยความร่วมมือ การประสานงาน เพื่อการดำเนินงานที่สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วนิดา ชนินത്യทรวงศ์ (2544: 13-14) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย ควรตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรม ตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน
5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องทักษะการปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

สายสมร ยูนิมิ (2545: 74) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

1. ผู้บริหารและผู้ช่วยทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคนต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยที่ครูทุกคนต้องให้ความร่วมมือ รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่ครูที่ปรึกษา หรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น เรื่องทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 6) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น มีดังนี้

1. ทีมนำและทีมประสาน อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคนต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนี้เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะเรื่องจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

6. ผู้ปกครองและเครือข่ายการร่วมพัฒนาในทุกส่วนของสังคม มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเยาวชนในเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็ง จริงจัง จากที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกฝ่ายต้องร่วมมือประสานสัมพันธ์กัน ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการ หรือคณะทำงานทุกคน เพื่อความสำเร็จของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง

นโยบาย/มาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 2) ได้มีนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ค: 6-7) ยังได้จัดทำมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ฉบับร่าง) เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เข้มแข็งและมีศักยภาพมากขึ้น สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ และ ประเมินผล เพื่อเป็นการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 12 ตัวชี้วัดแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. มาตรฐานด้านนักเรียน มี 1 มาตรฐาน 5 ตัวชี้วัด เน้นให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 1 มาตรฐาน 3 ตัวชี้วัด เน้นให้มีการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. มาตรฐานด้านปัจจัย มี 1 มาตรฐาน 4 ตัวชี้วัด เน้นให้มีบุคลากร สื่อ เครื่องมือ เพื่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานด้านนักเรียน มาตรฐานที่ 1 นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวชี้วัดที่ 1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้

ตัวชี้วัดที่ 2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี

ตัวชี้วัดที่ 3 มีทักษะชีวิต สามารถหลีกเลี่ยง ป้องกันภัย อันตราย และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ตัวชี้วัดที่ 4 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

ตัวชี้วัดที่ 5 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานที่ 2 มีการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 มีการวางระบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 มีการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการคัดกรองนักเรียน มีการส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่หลากหลาย มีการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข มีการส่งต่อนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายสหวิชาชีพ

ตัวชี้วัดที่ 3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานที่ 3 มีบุคลากร สื่อ เครื่องมือ เพื่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 ครูมีความสามารถในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 3 ผู้ปกครอง ชุมชน ให้ความร่วมมือเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 4 มีสื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่บุคลากร

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 1-12) กล่าวถึง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งทุกโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามแนวทาง ดังนี้ 1) จัดการประชุมเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากร 2) แต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยคณะกรรมการ 3 ชุด คือ

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ที่มนำ) ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษา ประธานกรรมการ
- 1.2 ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานศึกษาทุกฝ่าย กรรมการ
- 1.3 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
- 1.4 หัวหน้าแผนงานโรงเรียน กรรมการ
- 1.5 ผู้แทนผู้ปกครอง/ชุมชน กรรมการ
- 1.6 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ
- 1.7 ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง กรรมการและเลขานุการ

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน/ทีมสนับสนุน/ทีมคุณภาพ) ประกอบด้วย

- 2.1 ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ประธานกรรมการ
- 2.2 หัวหน้าระดับทุกระดับ กรรมการ
- 2.3 หัวหน้างานอนามัย กรรมการ
- 2.4 ครูงานแผนงานสารสนเทศ กรรมการ
- 2.5 บุคลากรอื่นที่โรงเรียนเห็นสมควร กรรมการ
- 2.6 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการและเลขานุการ

3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะ ตามระดับชั้น บุคลากรแต่ละคณะ ประกอบด้วย

3.1 หัวหน้าระดับชั้น	ประธานกรรมการ
3.2 รองหัวหน้าระดับชั้น	รองประธานกรรมการ
3.3 ครูที่ปรึกษา	กรรมการ
3.4 ครูประจำวิชา	กรรมการ
3.5 ครูแนะแนว	กรรมการ

3.6 บุคลากรตามความเหมาะสม กรรมการและเลขานุการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 24) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระดับต่างๆ ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ

1. ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อน และผดุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. สร้างขวัญ กำลังใจ และพัฒนาบุคลากร
3. เป็นผู้นำให้การฝึกฝนบูรณาการภารกิจโดยรวมของสถานศึกษา
4. ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่าย
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงาน

1. ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ที่มำนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ที่มำทำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. จัดเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร
4. จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
5. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน
6. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงาน

1. ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงาน ระดับชั้นของตน
2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผล จัดทำรายงานตามระดับชั้น
3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำเสนอทีมประสาน
4. ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
5. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในงานประจำของตน ดังรายละเอียดในหน้าที่ต่อไป
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 13-25) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติ คือ สถานศึกษา สามารถดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวทางดำเนินงาน คือ กำหนดยุทธศาสตร์เป้าหมาย และจุดเน้นด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมอบหมายหน่วยงานที่รับผิดชอบในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างชัดเจน

2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวทางดำเนินงาน คือ เชิญประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม ฯลฯ เพื่อวางแผนปฏิบัติร่วมกัน

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เกิดการพัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวทางดำเนินงาน คือ พัฒนาบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความเข้มแข็งด้านองค์ความรู้ และการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ส่งเสริมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. สนับสนุนช่วยเหลือให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา สามารถดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางดำเนินงาน คือ ช่วยเหลือแก้ไขปัญหา อุปสรรคของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จ

5. ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีระบบติดตาม ประเมินผล และรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง แนวทางดำเนินงาน คือ กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการและให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

1. บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ แนวทางดำเนินงาน คือ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานตามความเหมาะสม ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียนส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มเติม มีทักษะเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคลากรภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่างๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ แนวทางดำเนินงาน คือ เชิญร่วมเป็นกรรมการและเครือข่ายในการช่วยเหลือนักเรียน ประชุมปรึกษาหารือและขอความร่วมมือ

3. ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน แนวทางดำเนินงาน คือ กำหนดปฏิทินการดำเนินงาน นิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผล ยกย่องให้รางวัลเผยแพร่ผลงานการดำเนินงานในโอกาสต่างๆ

บทบาทหน้าที่ของหัวหน้าระดับ

บทบาทหน้าที่ของหัวหน้าระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546ก: 26-28) มีดังนี้

1. ติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา
2. ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. จัดประชุมครูในระดับ เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหากรณี (Case Conference)
5. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินผลระดับส่งผู้บริหาร โดยผ่านทีมประสาน
6. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบันการคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูล จำแนกจัดกลุ่มผู้เรียน เช่น กลุ่มเด็กมีความสามารถพิเศษกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน (จำนวนกลุ่มและเกณฑ์ในการคัดกรองอยู่ในดุลพินิจของโรงเรียน) ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ โครงการส่งเสริมพัฒนา ผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะในการดำรงชีวิตการป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษากรณีปัญหาที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การส่งต่อกรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนวฝ่ายปกครอง หรือผู้มีทักษะ ความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

2. พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนวและการให้การปรึกษา
3. ร่วมประชุมกลุ่ม ปรึกษาปัญหาหารือกรณี
4. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ
5. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว ครูแนะแนวมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. นิเทศ (Supervising) สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคน ในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นสำคัญต่อไปนี้ เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งการคัดกรองจัดกลุ่มผู้เรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระเบียบสะสม แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรม โฮมรูม การประชุมชั้นเรียน และกิจกรรมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มคัดกรอง ให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของผู้เรียนกลุ่มพิเศษ ประเภทต่างๆ และเสนอแนะแนวทางการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา

2. ให้คำปรึกษา (Counseling) แก่ผู้เรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไข หรือยากต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครอง และผู้ขอรับบริการทั่วไป

3. ประสาน (Co-Ordinating) กับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นระบบเครือข่าย ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว

5. ให้บริการต่างๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่างๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6. ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี
7. ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น
8. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหาร หรือหัวหน้าระดับ
9. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อรู้จักและเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง
2. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษา และผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ใช้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและบริการต่างๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอนในด้านการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต และบุคลิกภาพที่พึงประสงค์
5. พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและการแนะแนว และนำมาบูรณาการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักเรียน
6. ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
7. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับ
8. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทหน้าที่ของผู้แทนนักเรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของเพื่อนนักเรียน
3. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
4. เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้และการเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตเต็มตามศักยภาพ

บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรักความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น แนวทางดำเนินงาน คือ จัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ให้นักเรียนได้สัมผัสกับ

ตัวอย่างที่ดี สนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจ และ ศักยภาพของตนเอง ใช้หลักจิตวิทยาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน

2. สนับสนุนให้ความร่วมมือ วางแผนร่วมกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน แนวทางดำเนินงาน คือ เข้าร่วม ประชุม วางแผนหาแนวทางการดำเนินงาน ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และ แก้ไขปัญหานักเรียน

3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน แนวทางดำเนินงาน คือ ให้คำปรึกษา แนะนำที่ดีแก่นักเรียน เสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้นักเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพ การประสานงานและการ สร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนต่อไป

องค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 35) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินงาน ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ การรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนซึ่งเป็น ข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

2. การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น

3. การส่งเสริมพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแล ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกัน มิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียน กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา คือ ความเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

5. การส่งต่อ เป็นการดำเนินการในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือหาว่าช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องทางและรวดเร็วขึ้น แต่ละกิจกรรมมีความสำคัญ แตกต่างกันไป

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังมีรายละเอียดต่อไป

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันจึงก่อให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การได้รู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดคะเน โดยเฉพาะการแก้ปัญหานักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดได้น้อยที่สุด

วนิดา ชนินทุยทวงศ์ (2544: 20-22) กล่าวว่า ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น ครูที่ปรึกษาต้องใช่วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1. ระเบียบสะสม
2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก
3. วิธีการและเครื่องมืออื่นๆ เช่น การสัมภาษณ์ การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน

การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเองซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 37) ยังได้กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีสำหรับใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. ข้อมูลด้านความสามารถ
 - 1.1 การเรียน
 - 1.2 ความสามารถพิเศษ/อัจฉริยะ
2. ด้านสุขภาพ
 - 2.1 ร่างกาย/ความพิการ
 - 2.2 จิตใจ-พฤติกรรม

3. ด้านครอบครัว
 - 3.1 เศรษฐกิจ
 - 3.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพ
4. ด้านสารเสพติด
5. ด้านความปลอดภัย
6. พฤติกรรมทางเพศ
7. ด้านอื่นๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 37) กล่าวว่า ควรมีข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูลและครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเป็นเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูคนอื่นๆ หรือเพื่อนๆ ของนักเรียน ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงต้องเป็นความลับและเก็บไว้อย่างดีมิให้ผู้ใดเกี่ยวข้องหรือเด็กอื่นๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษาและมีตู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย ระเบียบสะสมควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่งต่อระเบียบสะสมไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนจบการศึกษาในแต่ละตอนหรือจนจบ 6 ปีการศึกษา ก็ได้

2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มาก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงและความตรงแบบประเมินและหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของเด็กไทย แบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด คือ ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินนักเรียน ชุดที่พ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินนักเรียน และชุดที่นักเรียนประเมินตนเอง ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อเท่ากัน คือ 25 ข้อ โรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความเที่ยงตรงยิ่งขึ้นโดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งถ้าหากเป็นไปได้ควรใช้แบบ

ประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา การใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องได้รับการอบรมวิธีการใช้ก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีทักษะในการใช้

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียนสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กมีไม่พอเพียงหรือเกิดกรณีที่จำเป็นต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ครูที่ปรึกษาก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่นๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ครูที่ปรึกษาสร้างสัมพันธภาพอันดีกับนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน เพื่อให้ครูที่ปรึกษาสามารถรวบรวมข้อมูลนักเรียนได้มากพอที่จะสามารถวิเคราะห์พฤติกรรม คัดกรองนักเรียน ให้คำแนะนำปรึกษา และวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา ก็มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและก่อปัญหาขึ้นมากมาย ครูที่ปรึกษาที่มีข้อมูลนักเรียนมากพอจะสามารถจัดกิจกรรมป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้และหากมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างทัน่วงที

วิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า มีวิธีการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546: 38)

1. การสังเกต

- 1.1 สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน
- 1.2 สังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

2. การสัมภาษณ์

2.1 สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1.1 ผู้เกี่ยวข้องภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชา/เพื่อนครู และเพื่อนนักเรียน

2.1.2 ผู้เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน ญาติใกล้ชิดนักเรียน และเพื่อนบ้าน

2.2 สัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง

3. การเยี่ยมบ้าน

3.1 เยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อพบพ่อแม่/ผู้ปกครองนักเรียน ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ/สังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว เจตคติ/ค่านิยมของคนในครอบครัว

3.2 เยี่ยมบ้านเพื่อพบบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว

4. ศึกษาข้อมูล

4.1 ศึกษาข้อมูลจากผลงานของนักเรียน แบ่งออกเป็น

4.1.1 จากผลงานการเขียน ได้แก่ อัดชีวประวัติ บันทึกประจำวัน

โครงการงาน

4.1.2 จากชิ้นงาน ได้แก่ สมุดทำงาน/แบบฝึกหัด งานฝีมือ/สิ่งประดิษฐ์

4.2 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานอื่นๆ ได้แก่

4.2.1 ระเบียบสะสม

4.2.2 การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี

4.2.3 บันทึกสุขภาพจากแพทย์

4.2.4 บันทึกสรุปการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน

4.2.5 บันทึกสรุปการสำรวจเบื้องต้น เพื่อคัดแยกความพิการ/ความบกพร่อง

4.2.6 บันทึกสรุปการสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แนว

4.2.7 บันทึกสรุปการสำรวจนักเรียนด้อยโอกาส

5. ทดสอบ

5.1 แบบทดสอบที่สถานศึกษาสร้างขึ้น

5.2 แบบทดสอบระดับชาติ

5.3 แบบทดสอบมาตรฐาน

วิสรรณ พลเสน (2547: 35) กล่าวว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลหมายความว่า นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตไม่เหมือนกัน หล้อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลาย รูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้จักข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษาเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือ มีวิธีการหรือเครื่องมือหลายอย่าง อาทิ การสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน ศึกษาข้อมูล ทดสอบ ฯลฯ การเลือกใช้เครื่องมือให้พิจารณาตามความเหมาะสมเพื่อที่จะสามารถรู้จักนักเรียนแต่ละคนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การคัดกรองนักเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 15-18) กล่าวว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

2. กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาตามแต่กรณี การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

โดยเฉพาะการแก้ไข้ปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไข้ปัญหา ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจน ในเป้าหมายเพื่อการแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไข้โดยเร่งด่วน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 44) กล่าวว่า ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนเองมีพฤติกรรมอย่างไร หรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนนักเรียนอีกด้วย ดังนั้น ครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้ครูที่ปรึกษาจะต้องประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งต้องระมัดระวังในการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนคนอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกันเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

การคัดกรองนักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อจำแนกกลุ่มนักเรียน เป็นการจำแนกตามข้อมูลนักเรียน โดยยึดถือเกณฑ์การคัดกรองที่บุคลากรของโรงเรียนร่วมกันกำหนดขึ้น ผลการคัดกรองนักเรียนจะช่วยให้ครูที่ปรึกษาทราบพฤติกรรมและแนวโน้มของพฤติกรรมนักเรียนที่รับผิดชอบซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษาสามารถวางแผนจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ครูที่ปรึกษาควรแจ้งผลการคัดกรองนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบทุกรายโดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และต้องแจ้งด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้ผู้ปกครองนักเรียนเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนแปลกแยกจากนักเรียนอื่น แต่ควรใช้วิธีชี้แจง เสนอแนะ และขอความร่วมมือ ในการแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาของสถาบันต่างๆ ได้มีความเห็นถึงลักษณะของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีลักษณะดังต่อไปนี้

กรมสุขภาพจิต (2544ก: 4) กล่าวว่า กลุ่มเสี่ยง หมายถึง ลักษณะกลุ่มคนที่มีหลักฐานพอจะเชื่อได้ว่ามีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหามากกว่าบุคคลทั่วไป โดยที่คนกลุ่มนี้ยังไม่มีอาการหรือความผิดปกติ แต่ถ้าไม่ได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันจะทำให้เกิดปัญหาภายหลังได้

กรมสุขภาพจิต (2544ข: 151) กล่าวว่า นักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติด คือ กลุ่มคนที่ใช้สารเสพติด เช่น บุหรี่ สุรา กัญชา ยาบ้า หรือสารเสพติดอื่นๆ ส่วนกลุ่มเสี่ยงด้านการมีเพศสัมพันธ์ คือ

กลุ่มที่มีลักษณะการจับคู่อยู่ด้วยกันอย่างชัดเจน แยกกลุ่มอยู่ด้วยกันสองต่อสองบ่อยครั้ง หนีเรียน ขาดเรียนโดยไม่มีเหตุผล

ศูนย์สุขภาพจิตที่ 9 (2546: 1-2) กล่าวว่า กลุ่มเสี่ยง หมายถึง กลุ่มที่ยังไม่ใช้ยาเสพติด แต่มีปัจจัยเสี่ยงจากสภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคมที่อยู่อาศัยมีส่วนที่จะทำให้กลุ่มเสี่ยงกลายเป็นกลุ่มเสพ ส่วนจังหวัดแพร่ได้ให้ความหมายของกลุ่มเสี่ยง ดังนี้ กลุ่มเสี่ยง หมายถึง บุคคลที่มีปัจจัยทั้งทางด้านบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม พร้อมทั้งจะทำให้นักเรียนใช้สารเสพติด บุคคลเหล่านี้ถ้าไม่สร้างภูมิคุ้มกันไว้มีโอกาสที่จะใช้สารเสพติดได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลมาจำแนก คัดกรองนักเรียน สถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูและสอดคล้องกับสภาพความจริง สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

การส่งเสริมพัฒนานักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 45) กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียนว่า เป็นการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนในกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยงมีปัญหา ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนและชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน โดยจัดให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน ที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน การจัดกิจกรรมโฮมรูมนี้ จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

2. การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) เป็นการพบกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองจะทำให้นักเรียนได้รับ

ความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพมีความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 3) ที่กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียนว่า เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรอง ไม่ว่าจะเป็นักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริมพัฒนานักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามต้องการของสถานศึกษาและชุมชน สิ่งสำคัญที่ครูที่ปรึกษาต้องตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุม คือ ต้องมีการเตรียมข้อมูลนักเรียนแต่ละคนให้ชัดเจน และในการสื่อสารกับผู้ปกครองจะต้องระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนควรเป็นการพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยเอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะนำไปสู่การจัดการประชุมทุกครั้งครูที่ปรึกษาจะต้องบันทึกหลักฐานการประชุมแต่ละครั้ง เพื่อเป็นหลักฐานเป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเป็นข้อมูลสำหรับการจัดการประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่ามาก และครูที่ปรึกษาต้องจัดทำบันทึกหลักฐานการช่วยเหลือนักเรียนไว้ทุกครั้ง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และแผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิต สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2557) จัดเสวนา “เข้าถึง เข้าใจ หัวใจเด็กยุค 3G” สรุปประเด็นสำคัญได้ 2 ประการ ดังนี้

1. นพ.ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล แพทย์ทรงคุณวุฒิ กรมสุขภาพจิต และผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิต สสส. กล่าวว่า ปัญหาค่านิยมและพฤติกรรมของเยาวชนที่รับรู้ผ่านสื่อต่างๆ เป็นเพียงภาพสะท้อนสภาวะทางใจของเยาวชน เพราะจากผลการสำรวจสุขภาพจิตคนไทยปี 2552 ระหว่างเดือน มกราคม-มิถุนายน จำนวน 35,700 ราย พบว่า เยาวชนอายุ 15-24 ปี เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการมีปัญหาสุขภาพจิตมากที่สุด อีกทั้งไม่มั่นใจว่าจะสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เมื่อมีเหตุการณ์คับขัน หรือร้ายแรงเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น “จุดอ่อนตอนนี้ คือ เด็กขาดความสามารถในการใช้ชีวิต ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ขาดประสบการณ์ จากการให้และการช่วยเหลือผู้อื่น อีกทั้งผู้ใหญ่ทัศนคติที่ไม่ดีต่อการตัดสินใจความถูกต้องของเด็ก และไม่ยอมเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ส่งผลให้เด็กขาดพื้นที่ในการค้นหาตัวเอง และที่สำคัญเด็กขาดโอกาสในการทำความดี อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาต้องแก้ที่พฤติกรรมการแสดงออกภายนอก ควรเน้นการเติมความเข้มแข็งขึ้นจากภายในใจ” จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการ จัดกิจกรรม “เปิดพื้นที่หัวใจวัยโจ๋” โดยชูสโลแกน “เด็กดีไม่มี มีแต่ผู้ใหญ่ดี” เพื่อเปิดพื้นที่ให้เด็กได้แสดงออก โดยจะมีการคัดเลือกพื้นที่ 20 แห่งจากทั่วประเทศ จัดอบรมเยาวชนกว่า 1,200 คน เพื่อใช้เทคนิคผลิตรีตติ้งในการสะท้อนภาพชีวิตและมุมมองของเยาวชนเรื่องการเติมเต็มความเข้มแข็งทางใจ และการคุยกับพ่อแม่ พร้อมเปิดรับผลงานวิดีโอคลิปความยาว 1-3 นาที จากผู้มีอายุระหว่าง 13-18 ปี หรือกำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา หรือเทียบเท่า จากทั่วประเทศ เพื่อเข้าร่วมประกวดแข่งขัน ชิงเงินรางวัลรวม 1 แสนบาท ผู้สนใจค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.dekdue.com

2. ด้าน ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล รองอธิบดีฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่า สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับเด็กทุกวันนี้ คือ 1) ผู้ปกครองเลี้ยงลูกไม่เป็น ตามใจเด็กจนเกินเหตุ เมื่อโตขึ้นจึงไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ระบบการศึกษาแย่งแย่ง เด็กมีการสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยโดยชิงดีชิงเด่นกัน ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ส่วนรวม และ 3) สื่อมีอิทธิพลต่อเด็ก จึงถูกชักจูงไปในทางที่ผิด เป็นปัญหาสังคมตามมา อาทิ การแต่งตัวไปเลียนแบบดารา ทำให้เกิดคดีฆ่าข่มขืนตามมา การดาวโหลดคลิปโป๊ของวัยรุ่น หากปล่อยให้เป็นแบบนี้ต่อไประบบการศึกษาจะไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างเร่งด่วน ซึ่งรัฐบาลควรมีการประชุมคณะรัฐมนตรีสังคม อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยมี 7 กระทรวงเข้าร่วมเพื่อหารือถึงแนวทางแก้ไขปัญหา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงไอซีที กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการคลัง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 24) กล่าวว่า มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น เป็นการให้การช่วยเหลือเพื่อผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนโดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ทั้งนี้ครูที่ปรึกษาจะต้องสร้างสัมพันธภาพกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจกล้าที่จะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อครูที่ปรึกษาจะได้ให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา มีแนวทางการจัดกิจกรรม 5 แนวทางที่จำเป็น คือ

2.1 การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร

2.2 การใช้กิจกรรมชมเสริม

2.3 การใช้กิจกรรมในห้องเรียน

2.4 การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

2.5 การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 49-50) กล่าวว่า มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนมีหลายวิธี ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้นการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห และการติดตามดูแลช่วยเหลือ ครูควรจัดกิจกรรมป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบบันทึกการให้คำปรึกษา แบบบันทึกผลการประสานและช่วยเหลือนักเรียน แบบบันทึกการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด แนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจใช้วิธีการลงโทษเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความผิดที่ได้กระทำไป หรืออาจใช้วิธีการเห็นอกเห็นใจประนีประนอม ให้กำลังใจหรือเสริมแรง เพื่อให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านั้นนักเรียนต้องเลิกประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ จึงจะสามารถแก้ไขพฤติกรรมนั้นได้อย่างยั่งยืน การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญหา บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน สภาพของชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชนด้วยและข้อมูลที่ครูที่ปรึกษาพึงตระหนักอย่างยิ่ง คือ การรักษาความลับของนักเรียน เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ให้การช่วยเหลือต้องไม่นำไปเปิดเผยเว้นแต่เพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยต้องไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นลักษณะที่ทำให้เกียรตินักเรียน กระบวนการป้องกันแก้ไขวิกฤตความรุนแรงให้กับนักเรียนนักศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัยด้วยวิถีประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการเสริมแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ ใ้รักและเห็นคุณค่าในตัวเอง สร้างนิสัย ใฝ่อนาคต ลดอคติ ดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ปกป้องสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ปรับระบบและขยายเวลาจัดกิจกรรมและบริการในโรงเรียน ขจัดจุดอ่อนแหลมเสี่ยงภัย พัฒนาระบบการแนะแนวและให้คำปรึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนของสังคมให้เข้มแข็ง จริงจัง

ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้และใฝ่ระวังสัญญาณเตือนภัย โดยใช้วิธีการอบรมพัฒนาส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่ส่งสัญญาณเตือนภัย และแนวทางการใฝ่ระวัง ยับยั้งป้องกัน กำหนดแผนงาน ขั้นตอน วิธีปฏิบัติเพื่อจัดการกับสัญญาณเตือนภัย

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการยับยั้ง ช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งสัญญาณก่อเหตุรุนแรงโดยใช้วิธีประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรง จัดโปรแกรมฝึกทักษะลดความขัดแย้งให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง จัดทำแผนแก้ไขปัญหาฉุกเฉิน รมวงค์ให้ผู้ปกครองและบุคคลใกล้ชิดเก็บรักษาอาวุธและสื่อกระตุ้นการใช้ความรุนแรงให้อยู่ในที่มิดชิด

ขั้นตอนที่ 4 เตรียมการยับยั้งแทรกแซงระหว่างเกิดเหตุวิกฤตความรุนแรง (การชู้วาระเบิด การใช้อาวุธ การวางเพลิง การต่อสู้ทะเลาะวิวาท การกลั่นแกล้งรังแก การล่องละเมิดทางเพศ) โดยใช้วิธีกำหนดมาตรการ ขั้นตอน การอพยพ เคลื่อนย้ายนักเรียน อบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการประสานการปฏิบัติรับมือเหตุวิกฤต วางระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จัดระบบรักษาความปลอดภัยกรณีฉุกเฉิน ฝึกซ้อมปฏิบัติการรับมือ กับเหตุฉุกเฉิน

ขั้นตอนที่ 5 การจัดการกับสถานการณ์หลังเหตุวิกฤต โดยใช้วิธีร่วมศึกษาทำความเข้าใจปฏิกิริยาของบุคคลเมื่อเผชิญความเครียด ความกลัว และการสูญเสีย ช่วยเหลือผู้ปกครองให้เข้าใจปฏิกิริยาของบุตรหลานต่อเหตุการณ์รุนแรงและการปลดอบขวัญ ช่วยเหลือให้การบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจนักเรียน ช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากเหตุการณ์รุนแรงและครอบครัว

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ครูที่ปรึกษา ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน วิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่งเนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้น การช่วยเหลือแก้ปัญหานักเรียนโดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือที่ตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการ หรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูที่ปรึกษาแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ฝึกฝน เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคนได้

การส่งต่อนักเรียน

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้นอาจมีบางกรณี ที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้มันเป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาต่อไปความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่ยากแก่การแก้ไข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 4) ที่กล่าวว่า ในการส่งต่อนักเรียนเพื่อการช่วยเหลือนั้นครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียน หรือการคัดกรองก็ได้ ขึ้นอยู่กับกรณีปัญหาของนักเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 29) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียนไปพบครูอื่นๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิม ไม่ดีขึ้นหรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใดๆ
2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมก็ไม่ให้ความร่วมมือใดๆ
3. ปัญหาของนักเรียนเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึกความซับซ้อนของสภาพจิตใจ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

กรมสุขภาพจิต (2544ข: 38-39) กล่าวว่า ในการส่งต่อนักเรียนนั้นก็มีแนวทางในการส่งต่อ ดังนี้

1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อเพื่อให้ทราบล่วงหน้า
2. สรุบบัญชีข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือให้ผู้รับช่วงการช่วยเหลือนักเรียนทราบโดยมีแบบบันทึกการส่งต่อ หรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง
3. ครูที่ปรึกษาต้องชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อ โดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระวังไม่ให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ แต่ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อ และยินดีไปพบกับครูที่จะช่วยเหลือ
4. ครูที่ปรึกษานัดแนะวัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่ช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อให้เรียบร้อย
5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 51-52) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน โดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาตามกระบวนการการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่ปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กรณีที่มีเด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ในการส่งต่อนักเรียนนั้นก็เพื่อเป็นการช่วยเหลือนักเรียนในกรณีที่โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการเองได้ จึงต้องมีกระบวนการในการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อช่วยในการบำบัดรักษาต่อไป ความสำเร็จในการช่วยเหลือนักเรียนเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียน ครูทุกฝ่าย และการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากผู้ปกครอง อีกทั้งจากจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน เพื่อร่วมกันดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก็จะทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักการ แนวคิด ทางการบริหาร

ความหมายของการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารจัดการนั้น สามารถจำกัดออกมาตามความเข้าใจได้ โดยคำว่า “Management” อาจแปลว่า การจัดการหรือการบริหารหรือการบริหารจัดการก็ได้ ซึ่งในหนังสือองค์การและการจัดการฉบับสมบูรณ์ โดย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2547: 18-19) ได้รวบรวมความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” และ “การจัดการ” ไว้ดังนี้

คำว่า “การบริหาร” (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำที่นิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร (Schermerhorn. 1999: G-2)

การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวย และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (6 M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน

คำว่า “การจัดการ” (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” (Manager) จะ

หมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร

การบริหารจัดการ (Management) หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่างๆ (A set of functions) ที่กำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient) หมายถึง การใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า (Cost-effective) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) นั้นหมายถึง การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right decision) และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผลสำเร็จของการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน (Griffin. 1999: 4)

ในอีกแนวหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่นๆ (Certo. 2000: 555) หรือ เป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำว่า “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหารใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม ในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ทั้ง 2 คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป (สุรัสวดี ราชกุลชัย. 2543: 3)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้น จะต้องดำเนินการเป็นไปอย่างมีขั้นตอนมีระบบต่อเนื่องสัมพันธ์กันในรูปของกระบวนการ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นทิศทางขอบข่ายของงานและผลสำเร็จของงานในอนาคต ผู้บริหารจึงต้องเข้าใจคำว่า การบริหาร ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมาน รังสิโยกฤษณ์; และสุธี สุทธิสมบุรณ์ (2541: 1) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ความพยายามที่จะร่วมมือกันดำเนินงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

วิโรจน์ สารรัตน์ (2545: 11) กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรโดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548: 4) ที่กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ อันได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล

คีรีวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2547: 493-494) กล่าวว่า การบริหาร ที่หมายถึง กระบวนการ นำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม โดยที่การวางแผน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ การตัดสินใจ การจัดองค์การ คือ การรวบรวมทรัพยากร การจัดหาคนเข้าทำงาน การจัดโครงสร้าง การนำ คือ การจูงใจ การมีอิทธิพล และการติดต่อสื่อสาร การควบคุม คือ การตรวจสอบ การบริการสินค้า กระบวนการควบคุมคุณภาพ

เจริญผล สุวรรณโชติ (2544: 232) กล่าวว่า การบริหาร คือ กระบวนการของสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยกันเพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายตามที่ได้กำหนดเอาไว้ การกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ การดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ต่อไป การกระตุ้นหรือการยั่วยุให้เกิดการกระทำ การควบคุมและการกระทำ ที่ให้เกิดการรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบแบบแผนหรืออย่างไม่มี แบบแผนทั้งในด้านของบุคคลและในด้านของวัตถุ

จากความหมายของการบริหารที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การปฏิบัติงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในองค์กรหรือหน่วยงานที่กระทำอย่างมีขั้นตอน ต่อเนื่อง และเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ร่วมกัน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้กำกับติดตามให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหาร

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2545: 56) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารไว้ดังนี้

1. การบริหารได้เจริญเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีวิตของมนุษย์และเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก
2. จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้องค์การต่างๆ ต้องขยายงานด้านการบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าด้านวิชาการต่างๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น
4. การบริหารเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันที่จะนำสังคมและประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า
5. การบริหารจะช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งในด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต
6. การบริหารมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร ฉะนั้นความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมือง

7. การบริหารมีลักษณะต้องให้การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือ ซึ่งนักบริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ และการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหาร

8. ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือในองค์การย่อมมีส่วนเกี่ยวพันในการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องน่าสนใจและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างฉลาด

9. การบริหารกับการเมืองเป็นสิ่งคู่กันไม่อาจแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด ดังที่กล่าวกันว่า การเมืองกับการบริหารนั้นเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน

สมยศ นาวิการ (2544: 23) ได้สรุปความสำคัญของการบริหารไว้ว่า การบริหารมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่มีความเกี่ยวพันระหว่างกันเพื่อความสำเร็จของเป้าหมาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จในเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป้าหมายดังกล่าวนี้จะแตกต่างกันไปแต่ละองค์การ แต่ไม่ว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ขององค์การใดองค์การหนึ่งโดยเฉพาะจะเป็นอย่างไรก็ตามการบริหารก็คือ กระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เป้าหมายดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การบริหารมีความสำคัญแก่คนทุกกลุ่มเพราะการบริหารทำให้การทำงานขององค์การสำเร็จ ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ แม้ว่านักบริหารจะไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำงานเองแต่ต้องอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำงานต่างๆ ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้บริหารไม่ต้องทำอะไรเลย ตรงกันข้าม นักบริหารกลับต้องหันมาทำงานบริหารหรือการจัดการที่เป็นงานของกลุ่มทั้งกลุ่ม เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ โดยที่ทุกฝ่ายต่างทำงานโดยได้ประสิทธิภาพและประสานสอดคล้องกัน

หน้าที่ของการบริหารจัดการประกอบด้วยกิจกรรมพื้นฐาน 4 ประการ หรืออาจแบ่งในลักษณะที่เป็นขั้นตอน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. 2547: 493-494) ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การวางแผนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคตซึ่งทำได้โดยการให้บรรลุเป้าหมายผลลัพธ์ที่ต้องการ การวางแผนจึงต้องอาศัยการกำหนดกลยุทธ์ที่ประสิทธิภาพ แม้ว่าพื้นฐานของการจัดการโดยทั่วไปเป็นงานของผู้บริหารการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติตามกลยุทธ์ให้ประสบความสำเร็จและการประเมินกลยุทธ์ เพราะว่าการจัดการองค์กร การจูงใจ การจัดบุคคลเข้าทำงาน และกิจกรรมควบคุม ขึ้นกับการวางแผน กระบวนการวางแผนจะต้องประกอบด้วยผู้บริหาร และพนักงานภายในองค์กร

การวางแผนจะช่วยให้องค์กรกำหนดข้อดีจากโอกาสภายนอกและทำให้เกิดผลกระทบจากอุปสรรคภายนอกต่ำสุด โดยต้องมองเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันเพื่อคาดคะเนเหตุการณ์

ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การวางแผน ประกอบด้วย การพัฒนาภารกิจ (Mission) การคาดคะเนเหตุการณ์ปัจจุบัน เหตุการณ์อนาคต และแนวโน้ม การกำหนดวัตถุประสงค์ และการเลือกกลยุทธ์ที่ใช้

การวางแผนจะช่วยให้ธุรกิจปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลงของตลาดและสามารถกำหนดเป้าหมายได้ การบริหารเชิงกลยุทธ์นั้นต้องการให้องค์กรติดตามในลักษณะเชิงรุก (Proactive) มากกว่าที่จะเป็นเชิงรับ (Reactive) องค์กรที่ประสบความสำเร็จจะต้องควบคุมอนาคตขององค์กรมากกว่าที่จะรอรับผลจากอิทธิพลสภาพแวดล้อมภายนอกและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การตัดสินใจ (Decision Making) ถือเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน การปรับตัวเป็นสิ่งจำเป็นเพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงของตลาด เศรษฐกิจ และคู่แข่งทั่วโลก จุดเริ่มต้นของความสำเร็จที่ดีของธุรกิจ คือ การวางแผนที่เหมาะสม เห็นผลได้จริง ยืดหยุ่น มีประสิทธิผล และทรงประสิทธิภาพ

2. การจัดการองค์กร (Organizing) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญตรวจสอบเป็นระยะๆ เพื่อให้มั่นใจว่า ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างองค์การที่ออกแบบไว้มีความเหมาะสมที่จะทำให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การจุดมุ่งหมายของการจัดการองค์กร คือ การใช้ความพยายามทุกกรณีโดยการกำหนดงานและความสำคัญของอำนาจหน้าที่ การจัดการองค์กร หมายถึง การพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการทำและผู้ที่จะทำรายงานมีตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของธุรกิจที่มีการจัดองค์กรที่ดี สามารถประสบความสำเร็จในการแข่งขันและสามารถเอาชนะคู่แข่งขั้นได้ ธุรกิจที่มีการจัดองค์กรที่ดีสามารถจูงใจผู้บริหารและพนักงานให้มองเห็นความสำคัญของความสำเร็จขององค์กร

การกำหนดลักษณะเฉพาะของงาน (Work Specialization) โดยการแบ่งงานประกอบด้วยงานที่กำหนดออกมาเป็นแผนก การจัดแผนก และการมอบอำนาจหน้าที่

การแยกงานออกเป็นงานย่อยตามการพัฒนารายละเอียดของงาน (Job Description) และคุณสมบัติของงาน (Job Specification) เครื่องมือเหล่านี้มีความชัดเจนสำหรับผู้บริหารและพนักงาน ซึ่งต้องการทราบลักษณะของงาน

การกำหนดแผนกในโครงสร้างขององค์กร (Organization Structure) ขนาดของการควบคุม (Span of Control) และสายการบังคับบัญชา (Chain of Command) การเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ต้องการการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง เพราะตำแหน่งใหม่ๆ ที่สร้างขึ้นหรือลดลงหรือรวมกัน โครงสร้างองค์กรจะต้องระบุถึงวิธีการใช้ทรัพยากรและวิธีการซึ่งวัตถุประสงค์มีการกำหนดขึ้นในธุรกิจ การสนับสนุนทรัพยากรและกำหนดวัตถุประสงค์ตามสภาพทางภูมิศาสตร์จะแตกต่างจากโครงสร้างด้านผลิตภัณฑ์หรือลูกค้า

รูปแบบทั่วไปของการจัดแผนก คือ ตามหน้าที่ (Functional) ตามฝ่าย (Divisional) ตามหน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (Strategic business unit) และด้านเมทริกซ์ (Matrix)

3. การนำหรือการสั่งการ (Leading/Directing) เป็นการใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจพนักงานให้ปฏิบัติงานและนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ระบุไว้ หรือเป็นกระบวนการจัดการให้สมาชิกในองค์กรทำงานร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่างๆ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่ซับซ้อนและเข้าใจองแท้ได้ยาก การนำหรือการสั่งการจึงต้องใช้ความสามารถหลายเรื่องควบคู่กันไป อาทิ ภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร การจูงใจ การติดต่อสื่อสารในองค์กร และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น หน้าที่ในการนำหรือสั่งการนี้ มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าหน้าที่อื่น เพราะผู้บริหารต้องแสดงบทบาทของผู้สั่งการอย่างมีคุณภาพ ถ้าไม่เช่นนั้นแผนงานที่วางไว้ตลอดจนทรัพยากรที่จัดเตรียมไว้อาจไม่เกิดประสิทธิผล ถ้าผู้บริหารดำเนินกิจกรรมด้านการสั่งการไม่ดีพอ ดังนั้น การสั่งการจึงเป็นเรื่องของความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และความสามารถที่จะชักจูงให้พนักงานร่วมกันปฏิบัติงานไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้องค์กรประสบความสำเร็จตามต้องการ

4. การควบคุม (Controlling) การใช้ทรัพยากรต่างๆ ขององค์กร ถือว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบ หรือติดตามผลและประเมินการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่างๆ ของพนักงาน เพื่อรักษาให้องค์กรดำเนินไปในทิศทางสู่เป้าหมายอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์หลักขององค์กรในเวลาที่กำหนดไว้ องค์กรหรือธุรกิจที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวอาจเกิดจากการขาดการควบคุม หรือมีการควบคุมที่ไร้ประสิทธิภาพ และหลายแห่งเกิดจากความไม่ใส่ใจในเรื่องของการควบคุม ละเลยเพิกเฉย หรือในทางกลับกัน คือ มีการควบคุมมากจนเกิดความผิดพลาดขององค์กรเอง การควบคุมจึงเป็นหน้าที่หลักทางการบริหารที่มีความสำคัญ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการทางการบริหาร

การควบคุมที่ดีย่อมก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ สิ่งสำคัญของการบริหารที่ต้องควบคุม ได้แก่ ปริมาณงาน (Quantity) คุณภาพของงาน (Quality) เวลา (Time) และค่าใช้จ่าย (Cost)

การควบคุมเป็นการตรวจตราและตรวจสอบผลการปฏิบัติงานโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายและดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่า จะบรรลุผลลัพธ์ตามต้องการ นอกจากนี้การควบคุมยังเป็นกระบวนการรวบรวมและแสดงถึงข้อมูลย้อนกลับเรื่องของการดำเนินงานในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอีกด้วย (Schermerhorn. 1999: 327) อาจกล่าวถึงบทบาทสำคัญของการควบคุมได้ว่า อยู่ที่คำ 4 คำ ได้แก่ มาตรฐาน (Standard) การวัดผล (Measurement) การเปรียบเทียบ (Comparison) และการปฏิบัติ (Take Action) โดยการควบคุมจะครอบคลุมดูแลพื้นที่ 4 พื้นที่ใหญ่ๆ ของการบริหาร (Robbins. 1993: 391) กล่าวคือ พฤติกรรมบุคคลในองค์กร การเงิน การปฏิบัติการ และข้อมูลข่าวสาร

มนตรี เลาะวิถิ (2557) กล่าวว่า กระบวนการบริหาร คือ การประสานความพยายามของคนเพื่อสัมฤทธิ์ผลของงานตามเป้าหมายที่องค์กรวางไว้ โดยอาศัยกระบวนการบริหารต่อไปนี้

1. การวางแผน คือ การกำหนดแผนงานและโครงการที่จะทำในอนาคตตามเป้าหมายของหน่วยงาน ควรมีกำหนดระยะเวลา และเพิ่มการติดตามแก้ไขปัญหาด้วย
2. การจัดสรรทรัพยากร คือ การหางบประมาณ จัดสรรวางตำแหน่งหน้าที่มอบหมายงานให้เหมาะกับกำลังคน จัดหาวัสดุอย่างเหมาะสมตามความต้องการของแผน
3. การให้แรงกระตุ้น ใช้แรงจูงใจ และบำรุงขวัญเพื่อให้บุคลากรมีพฤติกรรมและปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย
4. การประสานงาน คือ การติดต่อประสานแก้ไขกิจการด้านต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผล
5. การประเมินผล ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้องค์กรสามารถมีการพัฒนาการทำงานตลอดเวลา

สมชาติ โตรักษา (2549) กล่าวว่า กระบวนการบริหาร คือ กลุ่มกิจกรรมหลัก 8 กิจกรรม คือ การวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบัน การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผลการดำเนินงาน การนำสิ่งที่ได้จากการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์ การติดตามประสานงานและการควบคุม ข้อมูลข่าวสาร และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดในแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นกิจกรรมแรกของการบริหารซึ่งเป็นกระบวนการในการวิเคราะห์สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะบริหาร 6 ประการ ดังนี้
 - 1.1 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านผลงานที่จำแนกเป็นปริมาณงานและคุณภาพงาน 2) ด้านความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่จำแนกเป็นความพึงพอใจของผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ ผู้บริหารหน่วยงาน ผู้บริหารระดับสูง ประชาชนทั่วไปและประชาคมโลก 3) ด้านประสิทธิภาพการทำงาน และ 4) ด้านความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งจำแนกเป็นความคุ้มค่า ด้านคน ด้านสิ่งของ ด้านเงิน ด้านเทคโนโลยี และด้านเวลา
 - 1.2 การวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ใน 6 ด้าน คือ คน เงิน สิ่งของ เทคโนโลยี เวลา และสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ในการบริหารและการดำเนินงาน
 - 1.3 การวิเคราะห์องค์กรใน 4 ด้าน คือ ระบบงาน วัฒนธรรมขององค์กร วิวัฒนาการขององค์กร และจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กร
 - 1.4 การวิเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยรอบองค์กรใน 4 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติที่มีต่อองค์กร ศักยภาพและความสัมพันธ์ที่มีต่อองค์กร
 - 1.5 การวิเคราะห์ผลกระทบของการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งระยะสั้นและระยะยาวใน 5 ด้าน คือ ผลกระทบต่อผู้มารับบริการ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารขององค์กร ชุมชน และประเทศชาติ
 - 1.6 การวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตใน 4 ด้าน คือ ด้านอุปสงค์และอุปทานด้านเทคโนโลยี ด้านองค์กร และด้านการเงิน

ทั้งนี้ผลสรุปของการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน คือ ผู้บริหารจะต้องทำอะไรในอนาคต จึงจะทำให้งานที่จะบริหารมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. การวางแผน เป็นกระบวนการกำหนดแนวทาง วิธีการ และทรัพยากรที่จะใช้ในการทำงานในอนาคต ผลสรุปของการวางแผนที่ได้ คือ ได้แผนการทำงานที่แน่นอน ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม

3. การดำเนินงานตามแผน เป็นกระบวนการนำแผนงานที่ได้กำหนดไว้ไปดำเนินการให้ได้ผลดีที่สุด ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ การเตรียมการก่อนดำเนินงาน การเริ่มต้นดำเนินการ ติดตามงาน และการแก้ปัญหาในการทำงาน

4. การประเมินผลการดำเนินงาน เป็นกระบวนการวิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงาน ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ว่าได้อะไร เท่าใด และเพราะอะไร

5. การนำสิ่งที่ได้จากการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์ เป็นกระบวนการนำสิ่งที่ได้รับจากการดำเนินงานตั้งแต่ต้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6. การติดตาม การประสานงาน และการควบคุม เป็นกระบวนการทำให้กิจกรรมทั้งหลายดำเนินไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม ไม่ซ้ำซ้อน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย การจัดระบบการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว แน่นนอน คล่องตัวตลอดเวลา ทั้งภาวะปกติและภาวะเร่งด่วน การเฝ้าระวัง การติดตามการดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุมการดำเนินงาน และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน

7. ข้อมูลข่าวสาร เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งภายนอกและภายใน จำเป็นต้องจัดกระบวนการในการทำให้ข้อมูลข่าวสารทั้งหลายเชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึง สะดวก รวดเร็ว และแน่อนตลอดเวลา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับทรัพยากร ได้แก่ คน เงิน สิ่งของ มาตรฐาน การปฏิบัติงานหรือวิธีปฏิบัติ และลูกค้า และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์การดำเนินงาน

8. การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการในการพิจารณาเมื่อได้ดำเนินงานมาจนครบถ้วนแล้วว่าจะดำเนินงานต่อไปหรือไม่ ถ้าไม่ดำเนินงานต่อไปก็จะเข้าสู่กิจกรรมการสิ้นสุดของโครงการ แต่ถ้าจะดำเนินงานต่อไปก็จะเข้าสู่กิจกรรมที่ 1 คือ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของงานนั้นในการดำเนินงานหรือการบริหารต่อไป

การบริหารเภสัชกิจ (2557) กล่าวถึง กระบวนการบริหารจัดการ แบ่งเป็นกระบวนการต่างๆ ดังนี้

1. การวางแผน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากที่สุดของกระบวนการบริหารจัดการ หากไม่มีแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานใดๆ ก็จะไม่ทราบวัตถุประสงค์หรือทิศทางในการ

ดำเนินงาน และผลที่ตามมาก็คือ การที่จะบรรลุประสิทธิภาพในการทำงานแต่ละวันเกือบจะเป็นไปไม่ได้เลย

2. การจัดองค์การ เมื่อมีการวางแผนและตั้งเป้าหมายขององค์การ และมีการวิเคราะห์ถึงทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ เรามีความจำเป็นที่จะต้องจัดทรัพยากรเหล่านั้นให้เข้าเป็นกลุ่ม

3. การจัดบุคคลเข้าทำงาน การจัดบุคคลเข้าทำงานเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การประเมินความจำเป็นที่ต้องมีบุคลากร การหาแหล่งของผู้สมัครงานที่มีประสิทธิภาพ การคัดกรองใบสมัคร และการเลือกคนที่ดีที่สุดเข้ามาทำงาน

4. การสั่งการ หรือการนำ การวางแผนที่ดี การจัดองค์การ และการมีพนักงานที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกระบวนการบริหารจัดการก็จริง แต่งานนั้นๆ จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากปราศจากกระบวนการในการนำหรือการสั่งการ การสั่งการจะเป็นการรวมถึงการรักษาให้บุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ มุ่งเน้นไปที่เป้าหมายขององค์การที่ได้ตั้งไว้

5. การควบคุม กระบวนการควบคุมนั้นเรามีการควบคุมในหลายจุด ทั้งทางด้านปริมาณ เช่น การควบคุมด้านการเงิน การทำบัญชี การควบคุมงบประมาณ และการควบคุมทางด้านคุณภาพ เช่น ความพึงพอใจของพนักงาน ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการทำงานทุกประเภท ผู้ที่ต้องการให้งานเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดผลประโยชน์สูงสุด ต้องใช้กระบวนการบริหารทางการบริหารในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารทางการศึกษายังจะต้องรู้และเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ต่อไป

แนวคิด ทฤษฎีระบบ

ความหมายของระบบ

เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2552: 86) กล่าวว่า วิธีระบบ (Systems Approach) คือ วิธีการที่ใช้แก้ปัญหาตามลำดับขั้นอย่างมีเหตุผล กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ วิธีการที่ใช้ในการดำเนินการแก้ปัญหาตามลำดับขั้นอย่างมีเหตุผลเพื่อให้ได้ผลตามความมุ่งหวัง

วิธีระบบเป็นการบูรณาการวิธีการต่างๆ ทั้งจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้วิธีที่เหมาะสมในการดำเนินการใดๆ ให้บรรลุผลตามความมุ่งหวัง

ระบบแต่ละระบบจะประกอบไปด้วย 1) ทรัพยากรหรือข้อมูลหรือวัตถุดิบหรือสิ่งต่างๆ ที่จะป้อนเข้าไป (input) 2) กระบวนการหรือวิธีการ (process) 3) ผลผลิตหรือผลิตผลหรือผลที่ได้รับหรือผลลัพธ์ (output/outcome/product) ที่สอดคล้องกับความต้องการตามที่วางไว้ในวัตถุประสงค์ ผลผลิตจะดีหรือไม่ก็จะตรวจสอบกับทรัพยากรหรือข้อมูลที่ใช้หรือที่ใส่เข้าไป ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบของระบบ

วิธีการระบบ จึงเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัด ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานหรือการดำเนินการนั้นๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ถ้าระบบการทำงานหรือการดำเนินการใดๆ มีผลผลิตหรือผลที่ได้รับ (output or product) ต่ำกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป ถือว่าระบบนั้นๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัด (most efficient, effective, and economical)

ประวัติความเป็นมา

คำว่า “System” เป็นคำที่มาจากภาษากรีกว่า “synistanai” หมายถึง การนำเข้าไว้ด้วยกันหรือรวมกัน (to bring together or combine) คำนี้ได้มีการใช้กันมาหลายศตวรรษแล้ว ซึ่งนำไปใช้ในการจัดการกองทัพสหรัฐและรัฐบาลอเมริกันมานานแล้ว แต่ได้นำมาใช้กันอย่างจริงจัง ในช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 และ 20 ระบบเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “systems approach” ซึ่งนำมาใช้ในการจัดการ (management) ปรัชญา (philosophy) และประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์ (science emerged) (<http://silvae.cfr.washington.edu/ecosystem-management/Systems.html>) ซึ่งไวท์เฮด (Alfred North Whitehead. 1861-1947) ศาสตราจารย์นักปรัชญาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ในปี ค.ศ. 1925 ได้พยายามนำปรัชญาที่เกี่ยวกับความจริงในธรรมชาติ (metaphysics) มาใช้ในเรื่องเกี่ยวกับแสงทางวิทยาศาสตร์และตรรกวิทยาสมัยใหม่เชิงระบบ (systematic metaphysics)

คำว่า System Approach เริ่มใช้ครั้งแรกภายใต้ชื่อ “General System Theory” (Heylighen. 1998) โดยนักชีววิทยาชื่อ วอง เบออร์ทาแลนฟีฟี่ (Von Bertalanffy. 1901-1972) ในปี ค.ศ. 1968 โดยเขามุ่งเน้นความสำคัญและจุดสนใจไปที่บทบาทหน้าที่ของทฤษฎีระบบ (theory of systems) ทั้งในระบบปิดและระบบเปิดหลังจากนั้นมาได้มีผู้นำไปใช้มากมาย ที่สำคัญ เช่น เช็คแลนด์ (Checkland. 1981) อธิบายว่า Systems approach เป็นชนิดเดียวกับวิธีเชิงทดลอง (an experimental approach) หรือวิธีวิทยาศาสตร์ (a scientific approach) หรือวิธีเชิงวิศวกรรม (an engineering approach) (เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. 2552: 86-87)

ขั้นตอนของวิธีระบบ

วิธีระบบที่ใช้โดยทั่วไปเป็นสากลอยู่ในขณะนี้ (เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. 2528) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ปัญหา (Problem/need)

ขั้นแรกของวิธีระบบ จะกล่าวถึงปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริง ซึ่งจะต้องกล่าวถึงปัญหาที่จะต้องแก้ นั่นคือ ปัญหาที่แท้จริงที่ประสบอยู่ในสังคมที่ถือว่าเป็นความต้องการที่แท้จริงของสังคม ข้อควรระวังในการระบุปัญหา คือ

1. กล่าวถึงปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงหรือไม่ หรือกล่าวถึงปัญหาพร้อมทั้งเสนอแนะคำตอบไว้เสร็จ

2. ยึดความเชื่อเก่าๆ มากเกินไป ซึ่งทำให้ย่ำปัญหาที่แท้จริงน้อยไปหรือไม่

ขั้นที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objectives)

ขั้นนี้เป็นการพิจารณาตัดสินว่า อะไรคือสิ่งที่เราต้องการ (output/outcome) ในขั้นนี้จะพูดถึงสิ่งที่เราต้องการในรูปของวัตถุประสงค์ (objectives) การตั้งวัตถุประสงค์จะต้องให้ชัดเจน สามารถวัดได้ เพื่อให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจว่าต้องการอะไร จะได้มีแนวปฏิบัติในทางเดียวกัน ขั้นนี้เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะจะต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ได้ผลวางไว้ในวัตถุประสงค์ ถ้าวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนพอ วิธีระบบจะไม่ช่วยให้ได้วิธีการ (solution) ที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ คือ สิ่งที่เรามุ่งหวังหรือต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากที่ทำการสิ่งนั้นๆ แล้ว ข้อความที่ใช้ในวัตถุประสงค์ควรจะเป็นข้อความที่บรรยายถึงพฤติกรรมที่เราสามารถวัดได้ (measurable) เพราะถ้าวัดไม่ได้แน่นอนแล้ว เราจะไม่มีทางรู้เลยว่าวิธีแก้ปัญหามาใช้นั้นได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่อาจต้องวางแผนขั้นต่อไปเพื่อวัดพฤติกรรมที่ต้องการ ข้อควรระมัดระวังในการตั้งวัตถุประสงค์ คือ

1. ต้องระลึกอยู่เสมอว่า วัตถุประสงค์สนองความต้องการหรือไม่

2. ข้อความที่ใช้เป็นข้อความที่วัดได้หรือไม่ เช่น “จะสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและพืชใบเลี้ยงคู่ได้” ไม่ควรใช้ว่า “จะเข้าใจความแตกต่างระหว่างพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและพืชใบเลี้ยงคู่”

3. ในการวางแผนที่จะวัดผล ต้องยึดความต้องการเป็นหลัก เพื่อดูว่าเกณฑ์นั้นสามารถวัดในสิ่งที่เราต้องการวัดหรือไม่

ขั้นที่ 3 ทรัพยากรและข้อจำกัด (Resources & Constraints)

ขั้นนี้เป็นการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่ตลอดจนอุปสรรคหรือข้อจำกัดหรือข้อจำกัดที่อาจจะเป็นผลต่อการแก้ปัญหานั้น การพิจารณาทรัพยากรและข้อจำกัดควรจะพิจารณาควบคู่กันไปกับการวางแผนวัตถุประสงค์ เพื่อให้วัตถุประสงค์นั้นบรรลุผลสำเร็จได้โดยสะดวก

ทรัพยากร (Resources) คือ สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้วซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการ
ข้อขัดข้องหรือข้อจำกัด หรืออุปสรรค (Constraints) คือ สิ่งต่างๆ ตลอดจนสภาพการณ์
ที่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินการ ในการเขียนข้อขัดแย้งหรือข้อจำกัดหรืออุปสรรค ควรดำเนินการ
ดังนี้

1. เราควรแยกข้อขัดข้องหรือข้อจำกัดหรืออุปสรรคออกเป็นหมวดหมู่ เช่น การเงิน
เวลา บุคลากร สภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ
2. แจกแจงข้อขัดข้องหรือข้อจำกัดหรืออุปสรรคย่อยๆ ตามหมวดหมู่ที่แบ่งไว้
3. แยกข้อขัดข้องหรือข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่มีความรุนแรง เช่น สภาพทางเศรษฐกิจ
การเมือง เจตคติ
4. เรียงลำดับข้อขัดข้องหรือข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่มีผลต่อการแก้ปัญหา โดยให้สิ่ง
ที่มีผลกระทบมากที่สุดขึ้นก่อน

ขั้นที่ 4 ทางเลือก (Alternatives)

ขั้นนี้เป็นการพิจารณาหาทางเลือกหรือวิธีการหลายๆ ทางเพื่อใช้ในการดำเนินการให้
ได้ตามความมุ่งหวังหรือวัตถุประสงค์

ในขั้นนี้จะต้องคิดหาทางเลือกในการแก้ปัญหาให้ได้หลายๆ วิธี เท่าที่จะมากได้ โดยใช้
วิธีระดมความคิด (brainstorming) ให้เป็นประโยชน์ ทางเลือกที่มีผู้เสนอทุกอันมีความสำคัญ ขั้นนี้จะ
ไม่มีการประเมินผลหรือวิจารณ์ข้อเสนอใดๆ ทั้งสิ้นทั้งนี้เพื่อที่จะให้ได้วิธีการแก้ปัญหา (solution) ให้มาก
ที่สุด จะไม่ตัดวิธีแก้ปัญหาอันใดอันหนึ่งทิ้งเป็นอันขาด แต่ละคนมีสิทธิที่จะเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา
เท่าที่จะคิดได้ บรรยากาศในการนี้จะต้องเป็นบรรยากาศที่ทุกคนมีเสรีภาพที่จะคิดอย่างเต็มที่และสมาชิก
ทุกคนในกลุ่มจะต้องมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดหรือทางเลือกในการแก้ปัญหาย่างทั่วถึง

ข้อควรระวังถึงในการพิจารณาหาทางเลือกในการแก้ปัญหา คือ

1. ไม่มีเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอันใดอันหนึ่งเพียงอันเดียวจะทำให้บรรลุผล
ตามวัตถุประสงค์ได้ วัสดุอุปกรณ์ ความสามารถของบุคลากร เนื้อหา และอื่นๆ มีความจำเป็นและเป็น
ส่วนสำคัญของระบบ และทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องเข้ากันได้เป็นอย่างดี
2. ไม่มีเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอันใดอันหนึ่งเพียงอันเดียวที่จะได้รับการ
สนับสนุนและมีหลักฐานยืนยันว่าถ้านำไปปฏิบัติจริงๆ แล้วจะได้ผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ในการดำเนินการเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา ควรดำเนินการ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลของสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. แสวงหาความคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง

3. ต้องบันทึกความคิดทุกความคิดที่มีผู้เสนอขึ้นมา ถึงแม้ว่าความคิดบางความคิดท่านอาจจะเห็นว่าใช้ไม่ได้หรืออาจจะมึนงงหรือสับสนมากมายก็ตาม

4. รวบรวมข้อมูลให้มากขึ้น ถ้าหากเห็นว่าความคิดที่เสนอขึ้นมายังไม่เพียงพอ

ขั้นที่ 5 การเลือก (Selection)

ขั้นนี้เป็นการเลือกทางเลือก (alternative) ทางใดทางหนึ่งที่ได้พิจารณาไว้ในขั้นที่ 4 ที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดในขณะนั้นมาปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา

การเลือกทางเลือก คือ การประเมินผลทางเลือกในการแก้ปัญหาแต่ละทางเลือกอย่างมีระบบ โดยระลึกถึงวัตถุประสงค์และข้อจำกัดต่างๆ ประกอบ เพื่อเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ในขั้นนี้จะต้องใช้ความคิดและวิจารณ์อย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ตอนนั้น ด้วยเหตุผล อย่าปล่อยให้ความลำเอียงเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ

ในการเลือกทางเลือกสิ่งแรกที่ต้องทำ คือ วางเกณฑ์ในการเลือกโดยยึดลักษณะต่างๆ ของวิธีการแก้ปัญหาเป็นเกณฑ์ รวมทั้งรายละเอียดในการดำเนินการ ค่าใช้จ่าย และเวลาที่ต้องใช้ในการเอาวิธีการนั้นๆ ไปทดลองใช้ การเสี่ยงภัยในด้านต่างๆ และผลที่มีต่อส่วนอื่นๆ ของระบบ ต่อจากนั้นจะต้องกำหนดน้ำหนักของเกณฑ์ที่วางไว้ว่าอันไหนควรจะให้น้ำหนักมากน้อยเพียงใด วิธีที่ง่ายที่เราอาจเอาไปใช้ คือ การตั้งเกณฑ์ในการเลือกไว้ 3 ขั้น คือ + 0 - เมื่อเราประมาณค่าโดยใช้เกณฑ์เสร็จแล้ว ควรพิจารณาอย่างถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่งว่าเหมาะสมเพียงใด อย่าใช้วิธีนับเครื่องหมายบวกและลบ แล้วเลือกทางเลือกที่ได้เครื่องหมายบวกมากที่สุด เพราะเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ควรมีน้ำหนักที่แตกต่างกันขั้นนี้เป็นขั้นสำคัญที่จำเป็นต้องตัดสินใจโดยอาศัยวิจารณญาณควบคู่กับผลที่ได้ออกมาเป็นตัวเลข คิดทบทวนและสำรวจดูผลอีกครั้งโดยถามตัวเองว่า “วิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดจริงๆ หรือ” แล้วจึงเลือกทางเลือกที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมที่สุด เพื่อนำไปทดลองปฏิบัติ

ในการเลือกทางเลือก ควรพิจารณาให้รอบคอบว่าเกณฑ์ในการเลือกเหมาะสมหรือไม่ ระบบในการให้คะแนนลำเอียงหรือไม่ ใช้วิจารณญาณควบคู่กับผลที่ได้เป็นตัวเลขในการตัดสินใจ มีหลักฐานที่เป็นกลางเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าเลือกได้ถูกต้องจริงๆ หรือไม่

ขั้นที่ 6 การทดลองใช้และแก้ไข (Try-out & Revision)

ขั้นนี้เป็นการนำเอาทางเลือกที่เลือกไว้ไปทดลองใช้เพื่อดูว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่และดีเพียงใด ถ้ามีข้อบกพร่องควรจะแก้ไขที่ใด ถ้าไม่ดีจะได้เลือกทางเลือกอื่น

ในการทดลองใช้จะต้องทำอย่างจริงจัง ตามรายละเอียดและเวลาที่วางไว้ เพื่อให้ได้ผลที่ถูกต้องการทดลองควรจะเป็นแบบควบคุมได้ กำหนดวิธีเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินผล เริ่มดำเนินการทดลองด้วยความรู้สึกว่าจะมีข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไข เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนในโครงการที่วางไว้แล้วจะต้องประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าได้ผลตามที่วางวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่ ในการประเมินผล

จะต้องประเมินทั้งระบบ และทุกๆ ส่วนที่เป็นส่วนย่อยของระบบด้วย ในการประเมินผลจะต้องยึดวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ โดยสร้างแบบทดสอบที่เชื่อถือได้และวัดในสิ่งที่เราต้องการจะวัดพิจารณาผลของการทดลองทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การปรับปรุงแก้ไขจะทำโดยอาศัยข้อมูลจากผลการประเมิน มักจะพบอยู่เสมอว่ายังมีข้อบกพร่องบางตอน บางแห่ง ทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในบางข้อ ขั้นนี้จะต้องศึกษาดูว่าทำไมวัตถุประสงค์บางข้อจึงยังไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ อะไร คือ ข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดลองและประเมินผลดูอีกครั้งหนึ่ง พิจารณาดูว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

ข้อควรพึงระวัง คือ

1. การทดลองครั้งนี้ทำอย่างจริงจังตามรายละเอียดในโครงการที่ทำไว้และได้พยายามอย่างเต็มที่ตามรายละเอียดที่จัดทำไว้หรือไม่
2. ไม่ควรปล่อยสิ่งบกพร่องเล็กๆ น้อยๆ ให้ผ่านไปโดยไม่ได้แก้ไขหรือละเลย เมื่อแก้แล้ว ทดลองสิ่งนั้นใหม่จนแน่ใจว่าได้ผล
3. แบบทดสอบเชื่อถือได้หรือไม่และวัดในสิ่งที่เราต้องการวัดตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่
4. การวิเคราะห์เป็นไปอย่างถูกต้องและชัดเจนหรือไม่

ขั้นที่ 7 การนำไปใช้และปรับปรุงให้ดีขึ้น (Implementation & Improvement)

ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายของวิธีระบบ เป็นการนำเอาทางเลือกที่ผ่านการทดลองและปรับปรุงแก้ไขแล้วมาใช้ ถึงแม้ว่าจะแก้แล้วครั้งหนึ่งก็ตาม เมื่อนำไปใช้ปฏิบัติจริงอาจมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วจะต้องประเมินผลและย้อนกลับ (feedback) เพื่อดูว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด หากไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางไว้ จะต้องกลับไปพิจารณาหาทางเลือกอื่นใหม่ แล้วทดลองตามทางเลือกใหม่และประเมินผลดูว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ หากยังไม่บรรลุผลก็ดำเนินการหาทางเลือกอื่นต่อไปอีก จนได้ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดเพื่อแก้ปัญหาให้หมดไป ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนของวิธีระบบ

ประโยชน์ของวิธีระบบ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าวิธีระบบเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างมีเหตุผล ซึ่งพอจะสรุปประโยชน์ได้ดังนี้

1. วิธีระบบทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีขั้นตอนตามลำดับ ผู้ดำเนินการสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน และผู้บริหารสามารถติดตามผลได้ง่าย
2. วิธีระบบเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ประหยัด และมีประสิทธิภาพ
3. วิธีระบบทำให้การดำเนินงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของควมมีเหตุผล
4. วิธีระบบทำให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด (ปราศจากความลำเอียง)
5. วิธีระบบทำให้การดำเนินงานต่างๆ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย

การนำวิธีระบบมาใช้ในการแก้ปัญหาทางการศึกษา

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า วิธีระบบเป็นวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหาตามลำดับขั้นอย่างมีเหตุผล ปัญหาทางการศึกษามีอยู่มากมาย ในการแก้ปัญหานั้นผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนร่วมมีความจำเป็นต้องศึกษาสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบและดำเนินการด้วยเหตุผล วิธีระบบเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนร่วมต้องรู้จักองค์ประกอบทุกส่วนด้วยข้อมูลหลักฐาน ซึ่งจะช่วยให้ได้คำตอบที่เหมาะสมและถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการป้องกันการตัดสินใจด้วยความลำเอียงหรือความคิดที่ปราศจากเหตุผล

ดังนั้น ในการนำวิธีระบบมาใช้ในการแก้ปัญหาทางการศึกษา ผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนร่วมมีข้อควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษาถึงปัญหาที่แท้จริงด้วยความรอบคอบ ไม่ด่วนที่จะสรุปว่าสิ่งนั้นคือปัญหา
2. ดำเนินการตั้งวัตถุประสงค์ให้มีความสัมพันธ์กับปัญหาที่แท้จริงอย่างใกล้ชิด
3. พิจารณาอุปสรรคที่สำคัญโดยคำนึงถึงแหล่งทรัพยากรที่จะต้องนำมาใช้ในการแก้ปัญหา อันได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ บุคลากร และงบประมาณ
4. พิจารณาลู่ทางหรือทางเลือกที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ในการแก้ปัญหาจะต้องหาทางเลือกไว้หลายๆ ทาง แล้วเลือกทางที่คิดว่าเป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดจากการประเมินแต่ละทางเลือกในขณะนั้น
5. ทดลองแก้ปัญหาตามทางเลือกที่เลือกได้ อาจจะมีการทดลองเป็นกลุ่มเล็กๆ ก่อน
6. ติดตามประเมินผลที่ได้จากการทดลองนั้นว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร มีอะไรที่ต้องปรับปรุงเพื่อจะได้นำมาพิจารณาขยายแผนต่อไป

การใช้วิธีระบบ เป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานนั้นๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นงานการบริหารทั่วไปในสถานศึกษา เดิมที่เรียกว่าระบบกิจกรรมนักเรียน ในงานกิจการนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เนื่องจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข นับตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 8-10) กล่าวว่า การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

การวางแผนปฏิบัติการ การวางแผนปฏิบัติการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 3 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมความพร้อมบุคลากรเพื่อให้ครูทุกคนเข้าใจว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเรื่องหนึ่งในหลายๆ เรื่อง ซึ่งเป็นงานที่ทำโดยปกติไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการเพิ่มภาระและให้คุ่นเคยกับการตรวจสอบ ทบทวน ประเมินการดำเนินงาน ตามแผนที่กำหนด ไม่เกิดการต่อต้านเมื่อรับการประเมินโดยคณะประเมินของโรงเรียน ดังนั้น จึงควรเตรียมความพร้อมของครูทั้งด้านเจตคติที่ดี ด้านความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานรวมทั้งการทำงานเป็นทีม

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีหน้าที่ประสาน กำกับ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายทุกคนทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงกันเป็นทีม รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความพร้อมของครู ทั้งนี้โรงเรียนอาจจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่หรือมอบหมายให้คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ตามโครงสร้างบุคลากรของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบก็ได้

3. การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนทราบเป้าหมายการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการ ปฏิทินปฏิบัติงานในแต่ละภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา ที่แต่ละคนมีส่วนรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งคณะกรรมการของโรงเรียนควรเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีแนวดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 กำหนดเป้าหมาย เป้าหมายการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมหรือหากเป็นไปได้ ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมเช่นกัน

- 3.2 กำหนดแนวการปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรมที่จะทำให้ชัดเจนเพื่อให้เป้าหมายบรรลุวัตถุประสงค์ คือ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมสำคัญ คือ การดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อนักเรียน กำหนดระยะเวลา และจำนวนครั้งไว้ในปฏิทินปฏิบัติงาน โดยควรมีการประเมินอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง กำหนดให้มีการนิเทศ ติดตาม ไว้ในการประชุมระดับ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รวมทั้งบันทึกย่อการนิเทศติดตาม กำหนดงบประมาณ ไว้ในแผนปฏิบัติการระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียน

การดำเนินงาน จากแผนปฏิบัติการที่โรงเรียนกำหนดเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารและคณะครูทุกคน ก็ร่วมกันดำเนินการตามแผน โดยในระหว่างดำเนินงานผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูทุกคนทำงานอย่างมีความสุข และดำเนินการตามนี้

1. จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. กำกับ ติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด ฝ่าย และระดับเพื่อกระตุ้น และส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

3. ให้การนิเทศ ให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาคู่สอนที่อาจจะมี รวมทั้งการเชิญวิทยากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถให้แก่ครูทุกคน หรือให้ไปรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่ายและหัวหน้าระดับแต่ละระดับก็ควร ดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

การตรวจสอบประเมินผล การตรวจสอบ ทบทวน ประเมินผลการดำเนินงานเป็นกิจกรรมสำคัญ ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาเพราะจะได้ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่มีการตัดสินใจถูก-ผิด ซึ่งการติดตามตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนนั้น มีแนวดำเนินงาน 2 รูปแบบ คือ

1. ดำเนินการทุกระยะของการปฏิบัติงาน ด้วยการประชุม นิเทศ กำกับติดตาม ในบรรยากาศร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน รวมทั้งร่วมกันหาวิธีช่วยเหลือนักเรียนโดยมีการประชุมร่วมกันในแต่ละระดับทุกสัปดาห์ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีการบันทึกและรายงานการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนา

2. ดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการประเมินเพื่อทบทวน ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยให้ครูที่ปรึกษาประเมินตนเอง และประเมินโดยผู้ประเมินจากระดับชั้นอื่น แต่ละระดับจะสลับกันประเมินกันและกันตามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินที่โรงเรียนกำหนด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามนี้

2.1 คณะกรรมการประเมินผู้รับการประเมิน เพื่อเตรียมเอกสารเครื่องมือและหลักฐาน ต่างๆ ในการปฏิบัติงานตามกำหนดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและผลที่เกิดขึ้น เช่น ระเบียบสะสม สรุป

รายงานการคัดกรองนักเรียน บันทึกการจัดกิจกรรม กิจกรรมโฮมรูม บันทึกการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บันทึกการส่งต่อนักเรียน เป็นต้น โดยจัดเตรียมให้คณะกรรมการประเมินตรวจสอบในวันประเมิน รวมทั้งการจัดเตรียมสถานที่เพื่อรับการประเมินและการสัมภาษณ์ สังเกตนักเรียนในระดับต่างๆ

2.2 ให้ผู้ประเมินประเมินตนเอง โดยอาจใช้เครื่องมือแบบประเมินระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน หรืออื่นๆ เพื่อตรวจสอบการทำงานของตนเองในเบื้องต้น และนำผลการประเมินตนเองมาใช้ ประกอบการประเมินคุณภาพภายใน

2.3 คณะกรรมการประเมินผู้สังเกต และสัมภาษณ์นักเรียนในระดับต่างๆ ตามวัน เวลาที่กำหนด

2.4 ดำเนินการประเมินเพื่อการทบทวนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยคณะผู้ประเมินเข้าใจความรู้สึกของผู้รับการประเมินทุกคนและมีศิลปะ ในการสัมภาษณ์ พูดคุยเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงมากที่สุด ผู้รับการประเมินมีความ กระตือรือร้น พึงพอใจและเต็มใจที่จะรับการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพการทำงานของตนเอง โดยใช้ เทคนิคการพูดคุย สัมภาษณ์ ดังนี้

2.4.1 ระยะเวลาเปิดใจ ผู้ประเมินควรเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ด้วยการแนะนำตนเอง และคณะผู้ประเมิน ต่อจากนั้นบอกวัตถุประสงค์ของการประเมินและขอความร่วมมือ ในการพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

2.4.2 ระยะเวลาค้นหาความจริง ผู้ประเมินควรใช้ศิลปะและทักษะการถาม ทักษะ การฟัง ทักษะการสังเกต ทักษะการสรุปความ และทักษะการให้กำลังใจเพื่อให้ผู้รับการประเมินมีความ รู้สึกที่ดี อบอุ่น ปลอดภัย ขณะที่ได้รับข้อมูล ข้อเท็จจริง และกล้าแสดงความคิดเห็นโดยตรงไปตรงมา มีการซักถาม ข้อสงสัย และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยผู้รับการประเมินเกิดความรู้สึกว่า เป็นช่วงเวลาที่มียุทธศาสตร์ มีประโยชน์มีแรงจูงใจที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานที่ทำให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีการบันทึกข้อมูลต่างๆ ในการประเมิน

2.4.3 ระยะเวลาปิด คณะผู้ประเมินมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปผลการประเมิน และรายงานผลให้ผู้รับการประเมินทราบ โดยการชื่นชมภาพความสำเร็จของงาน จุดเด่นของผลงาน และสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป และปิดการประเมินคุณภาพภายใน

คณะกรรมการประเมินนำผลการประเมินสรุป และจัดทำรายงานผลการ ประเมินตนเองแต่ละระดับ เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนา มาตรฐานคุณภาพระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

2.4.4 การปรับปรุง ดำเนินการให้ได้มาตรฐาน คณะกรรมการประเมินร่วมกัน ประชุม วิเคราะห์ผลจากการรายงาน การประเมินเพื่อทบทวน ปรึกษาหารือการปฏิบัติงาน กำหนดแนวทาง

สนับสนุนการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไขติดตามผล จัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน การดำเนินงานในภาคเรียน/ปีการศึกษาต่อไป และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการประกันการพัฒนาคณาภพการศึกษาของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ค: 15-17) กล่าวถึง กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. การวางแผนการดำเนินงาน
 - 1.1 มีการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดัชนีชี้วัดและเกณฑ์
 - 1.2 มีการกำหนดเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญ
 - 1.3 มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน
 - 1.4 มีการกำหนดงบประมาณ
 - 1.5 แต่งตั้งกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่
 - 1.6 วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐาน
 - 1.7 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
 - 1.8 ระดมความคิดร่วมกัน
2. การดำเนินงานตามแผน
 - 2.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร
 - 2.2 จัดทำสื่อ เครื่องมือต่างๆ
 - 2.3 จัดแบ่งจำนวนนักเรียนต่อครูที่ปรึกษา
 - 2.4 มีการสนับสนุน ส่งเสริมและแก้ปัญหาการดำเนินงาน
 - 2.5 มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากร
 - 2.6 มีการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน
 - 2.7 มีการประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินงาน
3. การนิเทศ กำกับ ติดตาม
 - 3.1 มีการวางกรอบการนิเทศ กำกับ ติดตาม
 - 3.2 แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม
 - 3.3 ดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม
 - 3.4 มีการจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ
 - 3.5 มีการเก็บข้อมูล
 - 3.6 มีการวิเคราะห์ข้อมูล

- 3.7 มีการแปลความหมาย
- 3.8 มีการตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน
- 4. การประเมินผล
 - 4.1 มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร
 - 4.2 มีการวางแผนระยะต่อไป
 - 4.3 มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ
 - 4.4 มีการรายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 28-34) กล่าวถึง การนำการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษา จะต้องมีการดำเนินงานและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหนึ่งรอบปี ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รายละเอียดของกระบวนการบริหารจัดการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

การวางแผนปฏิบัติการ (P-Plan)

แต่งตั้งคณะกรรมการ มีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้คณะกรรมการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
2. เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีดำเนินการ คือ ผู้บริหารและคณะผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการ ดังนี้

1. ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ที่มนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ที่มนับสนุน) คณะกรรมการดำเนินงาน (ที่มทำ)
3. กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการคณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของสถานศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนดำเนินงาน
2. เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตลอดปีการศึกษา

วิธีดำเนินการ คือ คณะกรรมการอำนวยการ (ที่มนำ) และ/หรือคณะกรรมการประสานงาน (ที่มนับสนุน) ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของสถานศึกษา โดยใช้แบบประเมินหรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือแบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานของสถานศึกษาที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเอง เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่างๆ ของสถานศึกษาที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน และข้อเสนอแนะของครู รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการแผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา และการจัดกิจกรรม หรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การดำเนินการตามแผนที่กำหนด (D-Do)

สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร มีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ ดังนี้
วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีความเข้าใจบทบาทภาระหน้าที่ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาเข้าใจขั้นตอนวิธีการดำเนินงานและมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีดำเนินการ คือ คณะกรรมการประสานงานดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรโดยอาจจัดในลักษณะ ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดี ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

2. ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิคหรือทักษะต่างๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

3. ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

4. ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อไป

ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ ดังนี้
วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูได้ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนที่กำหนดไว้

2. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพของนักเรียน

วิธีดำเนินการ

1. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งอย่างน้อยต้องครอบคลุมด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว

1.2 การคัดกรองนักเรียน โดยจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

1.3 การส่งเสริมนักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลด้วยการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) และกิจกรรมประชุมผู้ปกครองนักเรียน (Classroom meeting)

1.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาด้วยวิธีการ คือ ให้การปรึกษาช่วยเหลือ หรือจัดกิจกรรมต่างๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน คือ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) กิจกรรมซ่อมเสริม และกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

1.5 การส่งนักเรียนไปรับการช่วยเหลือจากครูอื่นๆ เช่น ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและควรบันทึกทุกขั้นตอน

3. สรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานหัวหน้าระดับชั้น

การตรวจสอบ ประเมินผล (C-Check)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่มีในแต่ละระดับและนำข้อมูลไปใช้ ในการทบทวนและปรับปรุงระหว่างการทำงาน

2. เพื่อให้ได้รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละระดับชั้นสำหรับการจัดทำสรุปรายงานของสถานศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินการ

1. คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น

2. ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งหรือผู้แทนครูในแต่ละระดับชั้นที่ได้รับการอบรมหรือมีความรู้ ทักษะในการประเมิน โดยดำเนินการประเมินสลับระหว่างระดับชั้น

3. นำผลการประเมินมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

4. ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5. ผู้ทำหน้าที่ประเมิน จัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน (A-Act)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้รายงานสรุปการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละภาคเรียนและปีการศึกษา

2. เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาระบบ วิธีการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการ

1. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับชั้น (ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน

2. คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุปเป็นระดับเสนอคณะกรรมการประสานงาน

3. คณะกรรมการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าระดับและจากการประเมินเพื่อทบทวนของแต่ละระดับมาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของสถานศึกษา เสนอคณะกรรมการอำนวยการ

4. คณะกรรมการอำนวยการ ดำเนินการ ดังนี้

4.1 ประชุมพิจารณา รายงานคณะกรรมการประสานงานเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

4.2 นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงานและคณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนกระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา

ภารกิจหลักของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา คือ การให้บริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การจะดำเนินการตามภารกิจให้บรรลุเป้าหมายนั้น สถานศึกษามีพันธกิจที่สำคัญต้องปฏิบัติให้เกิดคุณประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียนอย่างหลากหลาย เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่ต้องปฏิบัติให้เกิดคุณภาพและได้มาตรฐานนั้น สถานศึกษามีภาระงานหลากหลายประการต้องรับผิดชอบบริหารจัดการ หนึ่งในภาระงานดังกล่าว ได้แก่ การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546ก: 9) ได้ใช้ขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมและวางแผนดำเนินงาน
2. การดำเนินงานตามแผน
3. การนิเทศ กำกับ ติดตาม
4. การประเมินผล

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า เป็นแนวคิดที่มาจากกระบวนการบริหารที่คล้ายกัน จะมีความแตกต่างกันไปบ้างในประเด็นย่อยที่แยกรายละเอียดออกมา งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดตามการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียดของการบริหารในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

การเตรียมและวางแผนดำเนินงาน

การบริหารงาน สิ่งแรกที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติ คือ การวางแผน เพราะจะทำให้การบริหารงานนั้นๆ ดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่น เกิดปัญหาอุปสรรคน้อยที่สุด เกี่ยวกับการวางแผนมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตน์ (2542: 36) กล่าวว่า การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

อัจฉรา จันทร์ฉาย (2546: 2) กล่าวว่า การวางแผน คือ การตัดสินใจเพื่อกำหนดขององค์กร ซึ่งเป็นหน้าที่ของการจัดการ การวางแผนต้องคำนึงถึงคำถามที่ต้องหาคำตอบ 3 ประการ คือ ปัจจุบันอยู่ที่ใด อนาคตต้องการจะไปที่ได้ และทำอย่างไรจึงจะไปถึง

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง การกำหนดภาพในอนาคตไว้ล่วงหน้า ทั้งเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน รวมทั้งผลที่คาดว่าจะได้รับหรือความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเสร็จสิ้นโครงการนั้นๆ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 8-10) กล่าวว่า การวางแผนปฏิบัติการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมความพร้อมบุคลากรเพื่อให้ครูทุกคนเข้าใจว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเรื่องหนึ่งในหลายๆ เรื่อง ซึ่งเป็นงานที่ทำโดยปกติไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการเพิ่มภาระและให้คุ้นเคยกับการตรวจสอบ ทบทวน ประเมินการดำเนินงาน ตามแผนที่กำหนด ไม่เกิดการต่อต้านเมื่อรับการประเมิน โดยคณะประเมินของโรงเรียน ดังนั้น จึงควรเตรียมความพร้อมของครูทั้งด้านเจตคติที่ดีด้านความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานรวมทั้งการทำงานเป็นทีม

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีหน้าที่ประสาน กำกับ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายทุกคนทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงกันเป็นทีม รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความพร้อมของครู ทั้งนี้โรงเรียนอาจจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่หรือมอบหมายให้คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ตามโครงสร้างบุคลากรของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบก็ได้

3. การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนทราบเป้าหมายการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการ ปฏิทินปฏิบัติงานในแต่ละภาคเรียนหรือ 1 ปีการศึกษา ที่แต่ละคนมีส่วนรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งคณะกรรมการของโรงเรียนควรเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีแนวดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดเป้าหมาย เป้าหมายการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมหรือหากเป็นไปได้ ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วม เช่น กัน

3.2 กำหนดแนวการปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรมที่จะทำให้ชัดเจน เพื่อให้เป้าหมายบรรลุวัตถุประสงค์ คือ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมสำคัญ คือ การดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อนักเรียน กำหนดระยะเวลา และจำนวนครั้งไว้

ในปฏิทินปฏิบัติงาน โดยควรมีการประเมินอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง กำหนดให้มีการนิเทศ ติดตาม ไว้ในการประชุมระดับ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รวมทั้งบันทึกย่อการนิเทศติดตาม กำหนดงบประมาณ ไว้ในแผนปฏิบัติการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ค: 15-17) กล่าวถึง กระบวนการ บริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการวางแผนการดำเนินงาน ดังนี้

1. มีการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดัชนีชี้วัดและ เกณฑ์
2. มีการกำหนดเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญ
3. มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน
4. มีการกำหนดงบประมาณ
5. แต่งตั้งกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่
6. วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐาน
7. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
8. ระดมความคิดร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข: 28-34) กล่าวถึงการบริหารจัดการ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะต้องมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ
2. กำหนดผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษา
4. แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมสนับสนุน) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)
5. กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของสถานศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 9-16) กล่าวถึงการบริหารจัดการ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการเตรียมและวางแผนดำเนินงาน จะต้องดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ โดยวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบายมาตรฐานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาศักยภาพ ของโรงเรียน แล้วกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน

2. กำหนดมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันกับระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระบบการแนะแนว ระบบป้องกันสารเสพติด ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระบบความปลอดภัยของสภาพสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน

3. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดโดยผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการยอมรับวางมาตรการและแนวปฏิบัติ โดยทบทวนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน วางระบบความปลอดภัยทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน วางแนวทางการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และวางมาตรการช่วยเหลือนักเรียน

4. กำหนดผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การเตรียมและวางแผนดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ โดยวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบายมาตรฐานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน แล้วกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนกำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัด กำหนดกิจกรรม/โครงการ และมอบหมายหน้าที่ในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

การดำเนินงานตามแผน

การดำเนินงานตามแผน เป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการบริหารที่จะทำให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 94) กล่าวว่า การดำเนินงานตามแผน หมายถึง การนำเอาแผนที่ได้ดำเนินการคิดและตัดสินใจในการกำหนดสิ่งที่จะนำไปลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผน มีกิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนควรจะต้องดำเนินการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงาน ได้แก่ การตรวจสอบและเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยการบริหาร คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการดำเนินงาน สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร จัดทำปฏิทินกำกับกับการปฏิบัติงานทุกโครงการ แสดงให้เห็นช่วงเวลาปฏิบัติและผลงานที่ต้องการ ให้เกิดในแต่ละช่วงเวลา

2. การอำนวยความสะดวกและการประสานงาน เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ

3. การนิเทศ กำกับ และติดตาม ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผน กิจกรรมที่จำเป็นอย่างมากในการบริหาร คือ การควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศงาน ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานโครงการด้วยดีหรือไม่เพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไร และจะปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร อันจะส่งผลให้การดำเนินงานสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 8-10) กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินงานตามการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า จากแผนปฏิบัติการที่โรงเรียนกำหนดเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารและคณะครูทุกคนก็ร่วมกันดำเนินการตามแผน โดยในระหว่างดำเนินงานผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูทุกคนทำงานอย่างมีความสุข และดำเนินการตามนี้

1. จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. กำกับ ติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด ฝาย และระดับเพื่อกระตุ้น และส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน
3. ให้การนิเทศ ให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่อาจจะมี รวมทั้งการเชิญวิทยากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถให้แก่ครูทุกคน หรือให้ไปรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่ายและหัวหน้าระดับแต่ละระดับก็ควรดำเนินการ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ค: 15-17) กล่าวถึงกระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการดำเนินงานตามแผนว่าประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร
2. จัดทำสื่อ เครื่องมือต่างๆ
3. จัดแบ่งจำนวนนักเรียนต่อครูที่ปรึกษา
4. มีการสนับสนุน ส่งเสริมและแก้ปัญหาคาดการณ์งาน
5. มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากร
6. มีการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน
7. มีการประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 28-34) กล่าวถึงการดำเนินงานตามแผนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดี ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน
2. ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ความสามารถ เทคนิคหรือทักษะต่างๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

3. ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

4. ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อไป

5. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

5.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งอย่างน้อยต้องครอบคลุมด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว

5.2 การคัดกรองนักเรียน โดยจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

5.3 การส่งเสริมนักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลด้วยการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) และกิจกรรมประชุมผู้ปกครองนักเรียน (Classroom meeting)

5.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการ คือ ให้การปรึกษาช่วยเหลือ หรือจัดกิจกรรมต่างๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน คือ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) กิจกรรมซ่อมเสริม และกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

5.5 การส่งนักเรียนไปรับการช่วยเหลือจากครูอื่นๆ เช่น ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

6. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและควรบันทึกทุกชั้นตอน

7. สรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานหัวหน้าระดับชั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 9-16) กล่าวถึงการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการดำเนินงานตามแผน จะต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากรโดยการประชุม อบรม ระดมความคิด

2. จัดทำสื่อ เครื่องมือต่างๆ จัดทำเกณฑ์คัดกรอง มาตรการช่วยเหลือ คู่มือโฮมรูม และแบบบันทึกต่างๆ

3. จัดแบ่งจำนวนนักเรียนต่อครูที่ปรึกษา โดยครู 1 คน ต่อนักเรียน 20-25 คน

4. ครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนการป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไข การส่งต่อ โดยบันทึกกระเบียนสะสม ประเมินพฤติกรรมเด็กประเมินหาความฉลาดทางอารมณ์

เยี่ยมบ้าน สังเกต สัมภาษณ์ รายงานผลการคัดกรองนักเรียนจากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามแผนเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการบริหารในการที่จะทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จ ล่วงตามจุดประสงค์ที่วางไว้ สำหรับการดำเนินงานตามแผนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากรโดยการประชุม อบรม ระดมความคิด การจัดทำสื่อเครื่องมือต่างๆ จัดทำเกณฑ์คัดกรอง มาตรการช่วยเหลือ คู่มือโฮมรูม และแบบบันทึกต่างๆ และดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามระบบทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไข การส่งต่อ โดยบันทึกระเบียบสะสม ประเมินพฤติกรรมเด็ก ประเมินหาความฉลาดทางอารมณ์ เยี่ยมบ้าน สังเกต สัมภาษณ์ และรายงานผล การคัดกรองนักเรียน

การนิเทศ กำกับ ติดตาม

การนิเทศ กำกับ ติดตาม เป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการบริหารที่จะทำให้ทราบความก้าวหน้าของการทำงาน มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

ศิริพงษ์ เศาภายน (2547: 27) กล่าวว่า การนิเทศ กำกับ และควบคุมงาน หมายถึง การตรวจสอบดูว่าสิ่งต่างๆ ที่ทำขึ้นเป็นไปตามแผนงานหรือไม่ หลักการนิเทศ กำกับ และควบคุมงาน คือ การชี้ให้เห็นจุดอ่อนและความผิดพลาดเพื่อจัดการแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก การนิเทศ กำกับ และควบคุมงาน ควรดำเนินการกับทุกๆ สิ่งไม่ว่าจะเป็นของผู้ปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 8-10) กล่าวว่า การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในขั้นตอนของการกำกับ ติดตาม ว่าเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาเพราะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุง การติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น มีแนวดำเนินงาน 2 รูปแบบ คือ

1. ดำเนินการทุกระยะของการปฏิบัติงาน ด้วยการประชุม นิเทศ กำกับ ติดตาม ในบรรยากาศร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมกันหาวิธีช่วยเหลือนักเรียนโดยมีการประชุมร่วมกันในแต่ละระดับทุกสัปดาห์ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีการบันทึกและรายงานการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนา

2. ดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการประเมินเพื่อทบทวนซึ่งเป็นการดำเนินการโดยให้ครูที่ปรึกษาประเมินตนเอง และประเมินโดยผู้ประเมินจากระดับชั้นอื่น แต่ละระดับจะสลับกันประเมินกันและกันตามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินที่โรงเรียนกำหนด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามนี้

- 2.1 คณะกรรมการประเมินผู้รับการประเมิน เพื่อเตรียมเอกสาร เครื่องมือและหลักฐานต่างๆ ในการปฏิบัติงานตามกำหนดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและผลที่เกิดขึ้น เช่น ระเบียบ

สะสม สรุปรายงานการคัดกรองนักเรียน บันทึกการจัดกิจกรรม กิจกรรมโฮมรูม บันทึกการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน บันทึกการส่งต่อนักเรียน เป็นต้น โดยจัดเตรียมให้คณะกรรมการประเมินตรวจสอบในวันประเมิน รวมทั้งการจัดเตรียมสถานที่เพื่อรับการประเมินและการสัมภาษณ์ สังเกตนักเรียนในระดับต่างๆ

2.2 ให้ผู้ประเมินประเมินตนเอง โดยอาจใช้เครื่องมือแบบประเมินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรืออื่นๆ เพื่อตรวจสอบการทำงานของตนเองในเบื้องต้น และนำผลการประเมินตนเองมาใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายใน

2.3 คณะกรรมการประเมินผู้สังเกต และสัมภาษณ์นักเรียนในระดับต่างๆ ตาม วัน เวลาที่กำหนด

2.4 ดำเนินการประเมินเพื่อการทบทวนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยคณะผู้ประเมินเข้าใจความรู้สึกของผู้รับการประเมินทุกคน และมีศิลปะ ในการสัมภาษณ์ พยายามเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงมากที่สุด ผู้รับการประเมินมีความ กระตือรือร้นพึงพอใจและเต็มใจที่จะรับการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพการทำงานของตนเองโดยใช้ เทคนิคการพูดคุย สัมภาษณ์ ดังนี้

2.4.1 ระยะเวลาเปิดใจ ผู้ประเมินควรเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ด้วยการแนะนำตนเองและคณะผู้ประเมิน ต่อจากนั้นบอกวัตถุประสงค์ของการประเมินและขอความร่วมมือในการพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

2.4.2 ระยะเวลาค้นหาความจริง ผู้ประเมินควรใช้ศิลปะและทักษะการถาม ทักษะการฟัง ทักษะการสังเกต ทักษะการสรุปความ และทักษะการให้กำลังใจเพื่อให้ผู้รับการประเมินมีความรู้สึกที่ดี อบอุ่น ปลอดภัย ขณะที่ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา มีการซักถามข้อสงสัย และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยผู้รับการประเมินเกิดความรู้สึกว่า เป็น ช่วงเวลาที่มีคุณค่า มีประโยชน์มีแรงจูงใจที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานที่ทำให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีการบันทึกข้อมูลต่างๆ ในการประเมิน

2.4.3 ระยะเวลาปิด คณะผู้ประเมินมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปผลการประเมิน และรายงานผลให้ผู้รับการประเมินทราบ โดยการชื่นชมภาพความสำเร็จของงาน จุดเด่นของผลงาน และสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป และปิดการประเมินคุณภาพภายใน

2.5 คณะกรรมการประเมินนำผลการประเมินสรุป และจัดทำรายงานผลการ ประเมินตนเองแต่ละระดับ เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนา มาตรฐานคุณภาพระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ค: 15-17) กล่าวถึง กระบวนการ บริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกรณีพิเศษ กำกับ ติดตามประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. มีการวางกรอบการนิเทศ กำกับ ติดตาม
2. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม
3. ดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม
4. มีการจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ
5. มีการเก็บข้อมูล
6. มีการวิเคราะห์ข้อมูล
7. มีการแปลความหมาย
8. มีการตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 28-34) กล่าวถึงการนำการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษา จะต้องมีการดำเนินงานด้านการตรวจสอบ ติดตาม ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบ ติดตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น
2. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตามแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งหรือผู้แทนครูในแต่ละระดับ ซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ ทักษะในการนิเทศ กำกับ ติดตาม โดยดำเนินการตรวจสอบ ติดตามสลับระหว่างระดับชั้น
3. นำผลการตรวจสอบ ติดตาม มาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น
4. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
5. ผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบ ติดตาม จัดทำรายงานการกำกับ ติดตามของแต่ละระดับส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 9-16) กล่าวถึงการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม จะต้องดำเนินงาน ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อนิเทศ กำกับ ติดตาม การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยคัดสรรบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการนิเทศกำกับ ติดตามการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เสริมสร้างขวัญ กำลังใจบุคลากร โดยการนิเทศให้กำลังใจในการดำเนินงาน
4. พัฒนาบุคลากร โดยการจัดอบรมการช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น จัดกิจกรรมเข้าค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต อบรมพัฒนาบุคลากรประจำสัปดาห์

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตาม การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยคัดสรรบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการนิเทศ กำกับ ติดตามการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสริมสร้างขวัญ กำลังใจบุคลากร โดยการนิเทศให้กำลังใจในการดำเนินงาน และพัฒนาบุคลากร โดยการจัดอบรมการช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น จัดกิจกรรมเข้าค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต และอบรมพัฒนาบุคลากรประจำสัปดาห์

การประเมินผล

เมื่อมีการดำเนินงานตามระยะเวลาที่กำหนดในแผนงานโครงการแล้ว ผู้บริหารต้องจัดให้มีการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่า การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด การประเมินผลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการบริหาร มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินผลไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 8) การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกวัดโดยการเทียบกับเกณฑ์ จุดเน้นของการประเมินอยู่ที่ความยุติธรรมและความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินที่มีความโปร่งใสและเปิดเผย นอกจากนี้การประเมินผลที่ดีต้องอยู่บนฐานของข้อมูลที่มีความตรงและเชื่อถือได้ ซึ่งได้มาจากกระบวนการวัดผลที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถให้การวัดที่ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

วรวรรณ ศรีเจริญ และมณีรัตน์ แซ่ภู่ (2543: 13) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการสร้างหรือระบุสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารระดับต่างๆ ทั้งด้านการจัดการโครงการ การวางแผน การกำหนดนโยบายและการจัดสรรการใช้ทรัพยากรการระบุข้อมูลและสารสนเทศนี้จะขึ้นอยู่กับความต้องการและความสนใจของผู้ใช้ ส่วนการตัดสินคุณค่านั้นให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ใช้สารสนเทศเป็นสำคัญ

ยงยุทธ เกษสาคร (2545: 59) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการเพื่อควบคุมมาตรฐานการประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ทราบว่าเราทำงานได้ผลสำเร็จแค่ไหนคุณภาพของงานที่ทำไปนั้นเป็นอย่างไร ตลอดจนทราบว่าการทำงานมีผลคืบหน้าไปเพียงใดการประเมินผล มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำโดยตรง ซึ่งการประเมินผลอย่างถูกต้องและการติดตามผลเป็นระยะๆ อย่างเหมาะสมรวมทั้งความสามารถตีความหมายของการประเมินผลได้ตรงตามความเป็นจริง ย่อมเป็นเครื่องแสดงศักยภาพของผู้นำด้วย การประเมินผลที่ดีนั้น จะต้องถือหลักความซื่อตรง เชื่อถือได้ วัดได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะต้องเสียเวลาและการลงทุนลงแรงมากเพียงใดก็ตาม

อนงค์ แก้วเชิด (2545: 7) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการวัดค่าของการจัดกิจกรรมหนึ่งๆ ที่ทำอย่างมีขั้นตอน ความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ ซึ่งจะต้องหาข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลหาความหมาย และเสนอผลโดยเปรียบเทียบผลที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้ในการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ค: 15-17) กล่าวถึง กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการประเมินผล ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร
2. มีการวางแผนระยะต่อไป
3. มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ
4. มีการรายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 28-34) กล่าวถึงการบริหารจัดการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการประเมินผล ดังนี้

1. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับชั้น (ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน
2. คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุปเป็นระดับเสนอคณะกรรมการประสานงาน
3. คณะกรรมการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าระดับและจากการประเมินเพื่อทบทวนของแต่ละระดับมาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของสถานศึกษาเสนอคณะกรรมการอำนวยการ
4. คณะกรรมการอำนวยการประชุมพิจารณา รายงานคณะกรรมการประสานงานเพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงานและคณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก: 9-16) กล่าวถึงการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการประเมินผล จะต้องดำเนินงาน ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. วางแผนการประเมินผลล่วงหน้าและดำเนินการประเมินตามมาตรฐานและแผนการประเมิน

3. วิเคราะห์ผลจากการประเมินเพื่อทบทวน
4. กำหนดแนวทางสนับสนุนการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข
5. จัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การประเมินผล เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของงานและผลการปฏิบัติงาน เป็นระยะเพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามกำหนดหรือไม่มีผลงานอยู่ในระดับใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง จะได้ดำเนินการแก้ไข การประเมินผลมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการบริหาร เพราะทำให้ทราบความก้าวหน้า ทำให้ทราบปัญหา สามารถปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาที่ สำหรับการประเมินผลตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน วางแผนการประเมินผลล่วงหน้าและดำเนินการประเมินตามมาตรฐานและแผนการประเมิน วิเคราะห์ผลจากการประเมินเพื่อทบทวน กำหนดแนวทางสนับสนุนการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไป

บริบทของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย 1) โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ในพระบรมราชานุเคราะห์ 2) โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ 3) โรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชานุกูล) ในพระบรมราชานุเคราะห์ 4) โรงเรียนวัดบึงเหล็ก ในพระบรมราชานุเคราะห์ 5) โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สรุปประวัติโดยย่อ ดังนี้

โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ในพระบรมราชานุเคราะห์

ประวัติโรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ในพระบรมราชานุเคราะห์

เมื่อวันอังคารที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2509 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ทางชลมารคโดยเรือพระที่นั่ง เฝ้ายตามชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มาถึงตำบลบางปูใหม่ บริเวณหมู่บ้านคลองคอต้อทอดพระเนตรเห็นเรือประมงแล่นเข้าคลอง จึงเสด็จฯ ตามเรือประมงไปจนสุดคลองซึ่งไปสิ้นสุดที่ถนนสุขุมวิท (สายเก่า) ริมฝั่งคลองทั้งสองข้างมีหมู่บ้านของชาวประมงอาศัยอยู่ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจน เมื่อชาวบ้านทราบว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ มาต่างก็พากันไปเฝ้าฯ และทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของตามแต่ที่จะหามาได้ เช่น กุ้ง ปู ปลา หอย เป็นต้น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชเสาวนีย์ถามชาวบ้านถึงเรื่องวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ และโรงเรียนในหมู่บ้านนี้ ชาวบ้านจึงกราบบังคมทูลขอให้ทรงสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นในหมู่บ้านเพราะขณะนี้ไม่มีแต่โรงเรียนประถมศึกษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชเสาวนีย์ว่าจะนำความกราบบังคมทูล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อขอพระราชทาน ให้จัดสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นเพื่อสงเคราะห์เด็กขัดสนขึ้น ณ ตำบลนี้

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรก จำนวน 400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน) ในการก่อสร้างอาคารเรียน และสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลบริจาคเงินเพิ่มเติม จำนวน 400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน) บริษัท สังกะสีไทย จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ บริจาคเงินเพิ่มเติม จำนวน 400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน) ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน บริจาคเงินเพิ่มเติม จำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) ผู้มีจิตศรัทธาน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินประมาณ 10 ไร่เศษ เพื่อใช้ในการก่อสร้างโรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ และมีการก่อสร้างอาคารเรียนหลังแรก คือ อาคาร “ภปร.”

เมื่อปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียน เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นอาคารเรียนหลังแรก เป็นตึกทรงไทย 2 ชั้น ชื่ออาคาร “ภปร.” ขนาด 8 ห้องเรียน ราคา 1,300,000 บาท (หนึ่งล้านสามแสนบาทถ้วน) และได้เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อมาในปีการศึกษา 2514 เปิดทำการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 และในปีการศึกษา 2515 เปิดทำการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

เมื่อปี พ.ศ. 2519 คณะกรรมการบริหารโรงเรียนได้ประชุม และมีมติให้เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพียงระดับเดียวด้วยเหตุผลที่ว่าในการบริหารการศึกษาจะได้เป็นแนวทางเดียวกัน และยังเป็นภาระประหยัดงบประมาณของการจัดการเรียนการสอน ประจวบกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ใกล้กับโรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-7 ซึ่งสามารถรับเด็กนักเรียนในท้องถิ่นเข้ามาเรียน ในระดับประถมศึกษาได้ โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์จึงรับเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และในปีการศึกษา 2522 โรงเรียนได้เปลี่ยนแปลงการจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2521 เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รับเด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าศึกษาต่อควบคู่ไปกับหลักสูตรเดิม คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นรุ่นสุดท้าย

เมื่อปี พ.ศ. 2545 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินกองทุนให้โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ จำนวน 12,824,802.98 บาท (สิบสองล้านแปดแสนสองหมื่นสี่พันแปดร้อยสองบาทเก้าสิบบแปดสตางค์) นำมาจัดตั้งมูลนิธิพระราชทานเพื่อโรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียน

วันพฤหัสบดีที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนรัฐบาล (เพิ่มเติม) ซึ่งอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และการดำเนินการมาเป็นโรงเรียนรัฐบาล พร้อมทั้งรับโอนทรัพย์สิน บุคลากรมาสังกัด กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์” และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาจึงทำให้โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ มาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 1

เมื่อปี พ.ศ. 2549 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดสรรงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียน แบบ 216 ล ปรับปรุง 46 จำนวน 1 หลัง เป็นเงินจำนวน 15,167,900 บาท (สิบห้าล้านหนึ่งแสนหกหมื่นเจ็ดพันเก้าร้อยบาทถ้วน) และได้ขอพระราชทานชื่ออาคารเรียน เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ซึ่งได้พระราชทานชื่ออาคารเรียน “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550” และอนุญาตให้เชิญตราสัญลักษณ์ งานเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ประดับที่ป้ายชื่ออาคาร

เมื่อปีการศึกษา 2550 โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ได้เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเริ่มที่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นรุ่นแรก

เมื่อปี พ.ศ. 2556 สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ขอให้สำนักราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอพระราชทานชื่อโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนในถิ่นทุรกันดาร และถิ่นที่มีผู้ก่อการร้ายตามแนวชายแดน ตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 พร้อมทั้งขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เชิญพระมหามงกุฎประกอบเป็นตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน และวันพุธที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2557 สำนักราชเลขาธิการพิจารณาแล้วสมควรให้ใช้ “ในพระบรมราชานุเคราะห์” ต่อท้ายชื่อโรงเรียน เป็น “โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ในพระบรมราชานุเคราะห์” เพื่อเป็นเกียรติประวัติและเป็นที่ยกย่องภูมิใจว่าเป็นโรงเรียนในวัดที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการก่อสร้างโรงเรียน

ที่อยู่ โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ในพระบรมราชานุเคราะห์ (Mattayomwatsrichanpradit Naibraboromrachanuchal School) 666 หมู่ 2 ถนนสุขุมวิท (สายเก่า) ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ 10280 โทรศัพท์ 0-2323-2853 WebSite: <http://www.msrichanpradit.ac.th> E-mail: m_srichan1@hotmail.com สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์

ประวัติโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์

โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา เดิมเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทสามัญชื่อว่า “โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา (สงเคราะห์เด็กยากจนในพระบรมราชูปถัมภ์)” ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราชที่พระราชทานไว้เป็นทุนเริ่มแรกในการก่อสร้างโรงเรียน โดยมีพระครูรัตนโชติก์ (เจ้าอาวาสวัดสันติการาม) เป็นประธานในการบอกบุญ และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล มีพ่อค้า ประชาชน ได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์โดยเสด็จพระราชกุศลในครั้งนั้น

เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดอาคารเรียน และพระราชทานแนวพระราชดำริในการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อสงเคราะห์เด็กยากจน และพระราชทานพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์ทุกปี เพื่อเป็นเงินเดือนครูและจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน โดยมีสมเด็จพระวันรัต (ปุ่น ปุณณศิริ) เป็นประธานกรรมการ นายสัญญาธรรมศักดิ์ พลเรือเอกหม่อมเจ้ากาฬวรรณดิศ ดิสกุล ดร.กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา นายจ่าง ราชกิจ และนายวิเชียร วัชรพานู ร่วมเป็นคณะกรรมการ ในระยะแรกของการจัดการศึกษาได้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์มาเป็นครูสอน เปิดทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีนักเรียนชั้นละ 1 ห้องเรียนต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2524 จึงได้โอนเข้าสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทำการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยให้เป็นสาขาของโรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี

เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2526 ได้ประกาศจัดตั้งให้เป็นโรงเรียนประจำตำบลทุ่งหลวง และเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา” สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีการเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ต่อมาในปีการศึกษา 2538 ได้จัดให้มีการเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6)

ปัจจุบันโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย (ม.1-ม.6) ตามหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551

เมื่อปี พ.ศ. 2556 สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ขอให้สำนักราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอพระราชทานชื่อโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนในถิ่นทุรกันดาร และถิ่นที่มีผู้ก่อการร้ายตามแนวชายแดน ตามพระราชประสงค์

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 พร้อมทั้งขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญ พระปรมาภิไธย ภ.ป.ร. ภายใต้พระมหามงกุฎประกอบเป็นตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน และวันพุธที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2557 สำนักราชเลขาธิการพิจารณาแล้วสมควรให้ใช้ “ในพระบรมราชานุเคราะห์” ต่อท้ายชื่อโรงเรียนเป็น “โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์” เพื่อเป็นเกียรติประวัติ และเป็นที่ยกย่องว่าเป็นโรงเรียนในวัดที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นทุนเริ่มแรกในการก่อสร้างโรงเรียน

ที่อยู่ โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ที่ตั้ง เลขที่ 152 หมู่ 15 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี สังกัด สพม.8 โทร 0-3273-2754 โทรสาร 0-3273-2754 WebSite: <http://www.santi.ac.th> E-Mail: antikaramwitthaya@gmail.com เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เนื้อที่ 49 ไร่ 220 ตารางวา เขตพื้นที่บริการ ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ หมู่ 1-6 ตำบลทุ่งหลวง (โรงเรียนชุมชนวัดทุ่งหลวง โรงเรียนบ้านพุกาย โรงเรียนบ้านหนองไผ่ โรงเรียนบ้านหนองน้ำใส โรงเรียนวัดสันติการาม และโรงเรียนบ้านหนองวัวดำ) และหมู่ 1-6 ตำบลอ่างหิน (โรงเรียนบ้านโป่ง) รวมถึงตำบลยางหัก (โรงเรียนบ้านหินสี โรงเรียนบ้านหินสี 2 (ลานคา) และตำบลห้วยยางโทน (โรงเรียนบ้านพุกेत)

โรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชาชนกุศล) ในพระบรมราชานุเคราะห์

ประวัติโรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชาชนกุศล) ในพระบรมราชานุเคราะห์

เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2512 ท้าวอินทสุริยาสรรพหาญราชการดุยกิจ (เนื่องจินตดุล) ได้เดินทางมาพบกับพระครูวรภิกษุจาภิวัตน์ และบอกว่า “ในหลวงทรงโปรดแล้ว” ซึ่งหมายความว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชประสงค์ให้ก่อตั้งโรงเรียนสำหรับสงเคราะห์เด็กยากจนในตำบลป่าไถ่ ซึ่งหลังจากนั้นได้มีการสำรวจที่ตั้งและวางแผนการดำเนินงานการก่อสร้างโรงเรียน จากสำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง ผู้ว่าราชการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานที่ดิน จังหวัดราชบุรี

เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2514 พระครูวรภิกษุจาภิวัตน์ และราษฎรชาวตำบลป่าไถ่ และตำบลใกล้เคียงเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชวังสวนจิตรลดา เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดิน แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อสร้างโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน โดยมีผู้ร่วมน้อมเกล้าฯ ถวายโฉนดที่ดิน

เมื่อความทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ว่าประชาชนตำบลป่าไถ่ ได้ร่วมกันบริจาคที่ดิน เพื่อก่อสร้างโรงเรียนราษฎร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อก่อสร้าง จำนวน 560,000 บาท (ห้าแสนหกหมื่นบาทถ้วน) โดยให้อยู่ในความดูแลของสมเด็จพระวันรัต

(ปู่ ปุณณสิริ) เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) เป็นประธานกรรมการ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ องคมนตรี นายวิเชียร วชิรพาหุ อธิการบดีกรมการศาสนา ประธานงาน กับพระครูวรกิจจาภิรัต เจ้าอาวาสวัดป่าไถ่ แจ้งว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้มา ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนขึ้นที่วัดแห่งนี้ สมเด็จพระวันรัต (ปู่ ปุณณสิริ) เจ้าอาวาส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) ซึ่งเป็นประธานกรรมการจึงมอบหมายให้พระครู วรกิจจาภิรัต เจ้าอาวาสวัดป่าไถ่ ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียน เมื่อก่อสร้างอาคารเรียนเสร็จเรียบร้อย แล้ว จึงขออนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ เปิดทำการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมี ดร.กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา อธิการบดีธนาคารสำนักพระราชวัง ซึ่งเป็นคณะกรรมการจัดสร้างโรงเรียน ส่วนพระองค์เป็นเจ้าของโรงเรียน และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี เป็นผู้จัดการ และมอบหมายให้อยู่ ในความดูแลควบคุมของเจ้าอาวาสวัดป่าไถ่ ศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี นายอำเภอปากท่อ ศึกษาธิการ อำเภอปากท่อ

โรงเรียนนี้มีระเบียบการเป็นพิเศษไม่เหมือนกับโรงเรียนราษฎร์ทั่วไป อาทิ ถ้าเป็นเด็ก กำฟ้า บิดา มารดา หรือบิดา มารดาถึงแก่กรรมในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ฐานะยากจน ไม่มี ผู้อุปการะก็จะยกเว้นไม่เสียค่าเล่าเรียน นักเรียนชายก่อนจะจบจากโรงเรียน จะต้องบรรพชา เป็นสามเณร อย่างน้อย 1 เดือน ส่วนตำแหน่งครูใหญ่จะเป็นพระภิกษุก็ได้

ในปีการศึกษา 2536 คณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี (กปจ.) ได้มีมติรับโอน โรงเรียนราษฎร์วัดป่าไถ่ (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ซึ่งจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมารวมกับ โรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชาชนกุศล) เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2536 โดยมี นายเกรียงศักดิ์ โพธิ์ประสิทธิ์ ศึกษาธิการอำเภอปากท่อ เป็นผู้ส่งมอบ และนายสนิท พำนัก ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นผู้รับมอบ เป็นผลให้ทรัพย์สินทั้งปวงที่มีอยู่ของโรงเรียนราษฎร์วัดป่าไถ่ เปลี่ยนเป็นกรรมสิทธิ์ของ โรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชาชนกุศล) ตั้งแต่นั้นมาที่สำคัญอย่างยิ่ง อาคารคอนกรีต ทรงไทย 2 ชั้น 12 ห้องเรียน ยาว 40 เมตร ซึ่งเป็นอาคารที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์ เป็นค่าก่อสร้างพร้อมทั้งรับโอนครูที่สอนประจำในโรงเรียนราษฎร์วัดป่าไถ่ จำนวน 4 ราย บรรจุเป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) โดยวิธีการ คัดเลือกเป็นกรณีพิเศษ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2536

โรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชาชนกุศล) ได้เข้าอยู่ในโครงการ “โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา” ในปีการศึกษา 2536 และได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนปฏิรูปทางการศึกษา ในปีการศึกษา 2540

เมื่อปี พ.ศ. 2556 สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ขอให้สำนักราชเลขาธิการนำความ กราบบังคมทูล พระกรุณาว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอพระราชทานชื่อโรงเรียน

สงเคราะห์เด็กยากจนในถิ่นทุรกันดาร และถิ่นที่มีผู้ก่อการร้ายตามแนวชายแดน ตามพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 พร้อมทั้งขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญ พระปรมาภิไธย ภ.ป.ร. ภายใต้พระมหามงกุฎประกอบเป็นตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน และวันพุธที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2557 สำนักราชเลขาธิการพิจารณาแล้วสมควรให้ใช้ “ในพระบรมราชานุเคราะห์” ต่อท้ายชื่อโรงเรียน เป็น “โรงเรียนวัดบึงไก่อ (ส่วนประชานุกูล) ในพระบรมราชานุเคราะห์” เพื่อเป็นเกียรติประวัติ และเป็นที่ยกย่องว่าเป็นโรงเรียนในวัดที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการก่อสร้างโรงเรียน

โรงเรียนวัดบึงเหล็ก ในพระบรมราชานุเคราะห์

ประวัติโรงเรียนวัดบึงเหล็ก ในพระบรมราชานุเคราะห์

โรงเรียนวัดบึงเหล็ก ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2518 ตามใบอนุญาตเลขที่ 2/2518 จัดเป็นโรงเรียนอันดับที่ 4 ของสำนักพระราชวัง ประเภทโรงเรียนเอกชนการกุศล เป็นโรงเรียนสงเคราะห์ เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ จัดตั้งขึ้นในถิ่นทุรกันดารและถิ่นที่มีผู้ก่อการร้ายตามแนวชายแดน โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา เป็นผู้รับใบอนุญาตและเจ้าของโรงเรียน

ปี พ.ศ. 2518 พระครูสุจิตพิริยะคุณ เจ้าอาวาสวัดดอนนางหงส์และเจ้าคณะตำบลดอนนางหงส์ได้รับหนังสือเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่จะให้มีโรงเรียนประเภทนี้ขึ้นในถิ่นทุรกันดารจากพระราชปริชาญาณ (พระธรรมปริยัติมุนี) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จึงได้ปรึกษากับพระเถระผู้ใหญ่ ตลอดจนชาวบ้านและผู้ในกลุ่มต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้รับการสนับสนุนด้วยดี จากทุกฝ่ายจึงได้ดำเนินการหาที่ดินและสถานที่ได้เลือกเอาวัดบึงเหล็กเป็นศูนย์กลาง โดยมีชาวบ้านบริจาคที่ดินเพิ่มประมาณ 10 ไร่ เพื่อสนองพระราชประสงค์ ดังนี้

ปีแรกเปิดการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียนและชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน มีครูจำนวน 8 คน ขณะนี้อาคารเรียนยังไม่เสร็จต้องอาศัยศาลาโรงธรรมวัดดอนนางหงส์เป็นที่เล่าเรียน

ปี พ.ศ. 2521 ยกระดับประถมศึกษาเปิดสอนเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ปี พ.ศ. 2532 ขออนุญาตขยายชั้นเรียนเปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

พระราชประสงค์ในการจัดตั้งโรงเรียน

1. ให้ตั้งขึ้นในวัดโดยนิมนต์พระสงฆ์ไปช่วยอบรมสั่งสอน
2. เพื่อให้เป็นโรงเรียนตัวอย่างด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

ภ.ป.ร. ภายใต้พระมหามงกุฎประกอบเป็นตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน และวันพุธที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2557 สำนักราชเลขาธิการพิจารณาแล้วสมควรให้ใช้ “ในพระบรมราชานุเคราะห์” ต่อท้าย ชื่อโรงเรียน เป็น “โรงเรียนมัธยมวัดบึงเหล็ก ในพระบรมราชานุเคราะห์” เพื่อเป็นเกียรติประวัติและเป็นที่ยกย่องภูมิใจว่า เป็นโรงเรียนในวัดที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นทุนเริ่มแรกในการก่อสร้างโรงเรียน

ที่อยู่ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก ที่ตั้ง 69 หมู่ที่ 2 บ้านบึงเหล็ก ตำบลคอนนางหงส์ อำเภอธัญพูนม จังหวัดนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 โทร 0-4205-3059 โทรสาร 0-4205-3059 WebSite: <http://www.wbl.ac.th> E-Mail: watbuenglek@gmail.com เปิดสอนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 เนื้อที่ 9 ไร่ 2 งาน 66 ตารางวา เขตพื้นที่บริการ 11 หมู่บ้าน

โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์

ประวัติโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์

โรงเรียนนันทบุรีวิทยา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสงเคราะห์เด็กที่ไม่มีที่เรียนและเด็กที่มีฐานะยากจน จัดตั้งขึ้นในพุทธศักราช 2506 บริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีพระชยานันทมุนี เจ้าอาวาส

นายวิเชียร วชิรพาหุ กรรมการการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ได้เสนอให้โรงเรียนนันทบุรีวิทยา เข้าสังกัดในโครงการโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับโรงเรียนนันทบุรีวิทยาไว้ในโครงการตามสำเนาหนังสือสำนักพระราชวังที่ พว. 0001/4473 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2516 หลังจากที่โรงเรียนเข้าอยู่ในโครงการโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว โรงเรียนได้รับพระราชทานพระราชทรัพย์และได้รับการช่วยเหลือจากราชการเพื่อจัดสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบต่างๆ

พุทธศักราช 2554 ได้โอนย้ายสังกัดจากสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2554 ตามหนังสือด่วนที่สุดที่ ศบ 04006/52 ลงวันที่ 11 มกราคม พุทธศักราช 2555 และตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 เรื่อง รับโอนสถานศึกษาจากหน่วยงานอื่น ประกาศ ณ วันที่ 16 มกราคม พุทธศักราช 2555

ปัจจุบัน โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 742 คน มีที่ตั้ง 2 แห่ง

แห่งที่ 1 เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร (ปัจจุบันโรงเรียนเช่าที่ดินของวัดทำการอยู่)

แห่งที่ 2 เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตั้งอยู่ที่บ้านปางคำ ตำบลไชยสถาน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านเนื้อที่ทั้งหมด จำนวน 26 ไร่

สรุปบริบทของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสงเคราะห์เด็กยากจน จำนวน 5 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนมัธยมวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการจัดตั้งขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2511 เพื่อสงเคราะห์เด็กยากจนให้เป็นโรงเรียนของราษฎรยากจน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2513) และสังกัดกรมสามัญศึกษา (พ.ศ. 2547) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2547)

2. โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการจัดตั้ง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 เพื่อสงเคราะห์เด็กยากจนให้เป็นโรงเรียนของราษฎรยากจน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2517) และสังกัดกรมสามัญศึกษา (พ.ศ. 2524) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2526)

3. โรงเรียนวัดป่าไถ่ (ส่วนประชานุกูล) ในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการจัดตั้ง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2517 เพื่อสงเคราะห์เด็กกำพร้า ไม่มีพ่อแม่ เด็กยากจนให้เป็นโรงเรียนของราษฎรยากจน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2519) และสังกัดกรมสามัญศึกษา (พ.ศ. 2536) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2536)

4. โรงเรียนวัดบึงเหล็ก ในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการจัดตั้ง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 เพื่อให้เป็นโรงเรียนของราษฎรยากจน สร้างขึ้นในถิ่นทุรกันดารและถิ่นที่มีผู้ก่อการร้ายตามแนวชายแดน เพื่อสงเคราะห์เด็กยากจน กำพร้า อนาคตที่พึง ไม่มีทุนทรัพย์ที่จะศึกษาต่อ ตลอดจนเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2518) และสังกัดกรมสามัญศึกษา (พ.ศ. 2546) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2546)

5. โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรกในการจัดตั้ง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2506 เดิมใช้ชื่อว่าโรงเรียนนันทบุรีวิทยา และเข้าเป็นโรงเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์ในปี พ.ศ. 2518 เพื่อสงเคราะห์เด็กที่ไม่มีที่เรียนและเด็กที่มีฐานะยากจน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2512) และสังกัดกรมสามัญศึกษา (พ.ศ. 2554) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2554)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

วิชัย เจริญศรี (2546: 75-79) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปรึกษาและนักเรียนของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูที่ปรึกษามีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง นักเรียนมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

วิจิต รุ่งศรีทอง (2546: 237-256) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารและการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพและปัญหาการบริหารและการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา 7 ด้าน ดังนี้ 1) การบริหารจัดการ 2) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) การคัดกรองนักเรียน 4) การส่งเสริมนักเรียน 5) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 6) การส่งต่อ 7) การติดตามประเมินผล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2545 จำนวน 345 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อสภาพการบริหารและการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมมีการ

ดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ส่วนด้านการบริหารจัดการมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

โซว์นันต์ มารุตวงศ์ (2547: ง) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในชั้นเตรียมการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และรายการที่มีอันดับสูงสุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนชั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และรายการที่มีอันดับสูงสุด คือ มีการจัดกิจกรรมโฮมรูมอย่างสม่ำเสมอ ขึ้นกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และรายการที่มีอันดับสูงสุด คือ มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ 2) ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนชั้นเตรียมการและวางแผนการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุด คือ การวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินงาน ชั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุด คือ การตรวจเยี่ยมนักเรียน ขึ้นกำกับติดตาม ประเมิน และรายงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุด คือ การนิเทศและติดตามผล

ทะเล เจริญผล (2547: 99) ได้ศึกษาวิธีการและปัญหาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) วิธีการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน จัดทำระเบียบสะสม ใช้เกณฑ์ของกรมสามัญศึกษาเพื่อคัดกรองนักเรียน จัดให้มีการประชุมผู้ปกครอง ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และมีการส่งต่อนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ 2) ปัญหาการปฏิบัติงานที่พบ คือ ครูที่ปรึกษาไม่สะดวกในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนที่รับผิดชอบมากเกินไป ผู้ปกครองและนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการส่งต่อ และขาดความต่อเนื่องในการติดตามผล ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย มีดังนี้ 1) ควรให้การสนับสนุนการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูที่ปรึกษาในทุกๆ ด้าน 2) ขอรับการสนับสนุนอัตราครูเพิ่ม 3) จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 4) ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิสรธรณ พลเสน (2547: 70-75) ได้ศึกษาคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดราชบุรี ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดราชบุรี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูที่รับผิดชอบกิจกรรมในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สิ่งที่ได้จากการจัดทำคือ คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดราชบุรี ในรูปแบบการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 2 ด้าน คือ กลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติด และกลุ่มเสี่ยงด้านกรรมมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

สังคม แก้วสว่าง (2547: 66-76) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเสตะเวชวิทยา ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาโรงเรียนเสตะเวชวิทยา ผลการวิจัยพบว่า 1) อาจารย์ที่ปรึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นวาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเสตะเวชวิทยาเป็นระบบที่สามารถดูแลช่วยเหลือและพัฒนาให้นักเรียนได้ทุกคน ทุกกลุ่ม ไม่ใช่เป็นระบบที่ช่วยเหลือเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาเท่านั้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ อาจารย์ที่ปรึกษามีภาระงานมากอยู่แล้ว การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ทำให้อาจารย์ที่ปรึกษามีภาระงานเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากมีเอกสารต่างๆ ที่ใช้ในระบบมาก ต้องเสียเวลาในการเก็บ และเอกสารบางอย่างเป็นงานที่ซ้ำซ้อน 2) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ผู้วิจัยพัฒนาสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กล่าวคือ มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน มีขั้นตอนที่กระชับง่ายต่อการปฏิบัติ รวมทั้งมีคู่มือที่อ่านเข้าใจง่ายและสามารถใช้ในการปฏิบัติงานได้ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาแล้วยังเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียน โดยเฉพาะฝ่ายพัฒนาและปกครอง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาแล้วแม้จะช่วยลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็น แต่ก็ยังเป็นการเพิ่มภาระแก่อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งมีปัญหา คือ อาจารย์ที่ปรึกษาในห้องที่มีนักเรียนที่มีปัญหา และต้องการดูแลเป็นพิเศษ ทำให้เวลาในการพัฒนาการเรียนการสอนลดน้อยลง ฝ่ายบริหารควรหาทางแก้ไขต่อไป

วีระ โอบอ้อม (2549: 4) การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเตรียมและวางแผนดำเนินงาน 2) ด้านการดำเนินงานตามแผน 3) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และ 4) ด้านการประเมินผล และเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพในการปฏิบัติงานของครู ประเภทของสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และพฤติกรรมผู้นำ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเตรียมและวางแผนดำเนินงาน ด้านการดำเนินงานตามแผน และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามอยู่ในระดับปานกลาง

สุรชต์ ชาตะรักษ์ (2550: 98-99) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการดำเนินงานและผลการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการและมาตรฐานด้านผลผลิต 2) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน 3) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามประเภทของโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน

ขวัญใจ กาศก้อง (2551) ได้ศึกษารายงานการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านดอนบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ชุมชนมีความพึงพอใจและให้ความร่วมมือสนับสนุน ส่งเสริม โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูเป็นไปได้อย่างดี และนักเรียนมีความอบอุ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 และนักเรียนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยการไม่ทะเลาะวิวาท รักสามัคคี และรู้จักการช่วยเหลือกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ตามลำดับ

งานวิจัยต่างประเทศ

เซียบส์ (Siebs. 1999) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน ในการออกแบบโปรแกรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อป้องกันการลาออกของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาแถบชานเมือง ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ทักษะชีวิตในเรื่องประโยชน์ของโปรแกรมเพื่อเป็นการป้องกันการลาออกของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมในการวิจัย 72 คน ซึ่งเข้าร่วมในโปรแกรม REACH จากปี 1994-1998 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถประสบความสำเร็จโดยมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น สามารถเพิ่มระดับเกรดเฉลี่ยให้สูงขึ้นเพิ่มความเข้าใจในการเรียนมากขึ้น ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น มีการพัฒนาความสนใจมาสู่การเรียน พัฒनावิสัยทัศนคติในอนาคตของตนเอง และที่สำคัญ คือ มีโอกาสมากขึ้นในการจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลังจากที่ได้เข้าร่วมในโปรแกรม REACH นั้นเอง

ทอร์มา (Torma. 1999) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจทัศนคติในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาล Virginia Beach City Public School ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ ครูแนะแนว และนักเรียนเกรด 5 ในเรื่องเกี่ยวกับการแนะแนวและให้คำปรึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา Virginia Beach City Public School กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ และครูแนะแนว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์และครูแนะแนว มีความรู้สึกว่าการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน คือ จุดมุ่งหมายที่ดีที่สุดโดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.3-3.8 นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ ครูแนะแนวทุกคน มีความรู้สึกในด้านบวกเกี่ยวกับโปรแกรมการแนะแนวและการให้คำปรึกษาซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาจึงมีผลกระทบในด้านบวกต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนและยังมีส่วนช่วยให้นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านพัฒนาการของตนเองได้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.0-3.8 ทัศนคติในภาพรวมก็คือ โปรแกรมการแนะแนวและให้คำปรึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญประโยชน์มาก ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย คือ ผู้บริหารงานแนะแนวต้องมีการพิจารณาทบทวนในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน การสนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาพยายามจัดหาโปรแกรมเพื่อช่วยเหลือทางวิชาการแก่นักเรียน และสำรวจอัตราส่วนระหว่างครูที่ปรึกษากับนักเรียนด้วย

หยวน (Yuen. 2001) ได้ศึกษาเรื่อง ความเชื่อในการบริหารงานแนะแนวและให้คำปรึกษาอย่างมีประสิทธิภาพของครูแนะแนวในฮ่องกง (ประเทศจีน) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ทัศนคติของครูแนะแนวในเรื่องเกี่ยวกับองค์ประกอบของการปฏิบัติงานด้านการแนะแนวและให้คำปรึกษาภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูแนะแนวในฮ่องกง (ประเทศจีน) โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผลการวิจัยพบว่า ครูแนะแนวแสดงความคิดเห็นว่าความคาดหวังในผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น การให้บริการแนะแนวด้วยความเข้าใจ กระบวนการบริหารงานโรงเรียนในภาพรวม คุณภาพของบุคลากร และความเชื่อในด้านบวกเกี่ยวกับงานแนะแนวและให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน คือ องค์ประกอบสำคัญของงานแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ และทัศนคติที่มีต่องานแนะแนวและให้คำปรึกษาของครูแนะแนว คือ ตัวทำนายระดับความท้อแท้ การสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสำเร็จของบุคลากรได้อย่างมีนัยสำคัญ

เคลลี (Kelly. 2003) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาแบบเน้นความเข้าใจสำหรับโรงเรียน Jamaican School ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการแนะแนวในโรงเรียน Jamaican School กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 420 คน (นักเรียน 151 คน ครู 130 คน ครูแนะแนว 44 คน อาจารย์ใหญ่ 37 และผู้ปกครอง 58 คน) จากโรงเรียน 54 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า เด็กในช่วงวัยเรียนของจาไมกาไม่ต้องเผชิญหน้ากับสภาพความจริงซึ่งมีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ อาชีพ และการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ/สังคม ปัญหาสำคัญที่ถูกระบุโดยกลุ่มผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองว่า น่าจะมีผลกระทบในด้านลบมากที่สุดต่อการประสบความสำเร็จของนักเรียน คือ การตาย

ของบุคคลที่ใกล้ชิด โรคเอดส์ ความคิดวิตกกังวล ปัญหาจากทางบ้าน ความกลัวการล้มเหลวที่โรงเรียน และความกลัวการถูกชิงทรัพย์หรือคุกคามทางเพศ นอกจากนี้ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชุด Wilcoxon Signed Rank Test ยังพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างสภาพการบริหารงานแนะแนวในโรงเรียน Jamaican School แบบที่เป็นจริงในปัจจุบันกับแบบที่ความคาดหวัง ดังนั้น กลุ่มผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองจึงต้องการให้เน้นองค์ประกอบที่สำคัญๆ ในการจัดโปรแกรมการแนะแนวและให้คำปรึกษาแบบเน้นความเข้าใจ (Comprehensive Guidance Counseling Program: CGCP) ในโรงเรียน Jamaican School ด้วย

คิง (King, 2003) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน: ความเห็นพ้องระหว่างครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่ ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ระดับความคิดเห็นระหว่างครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่จากโรงเรียนรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา และการดำเนินการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่โรงเรียนอลาบามา จำนวน 521 คน ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างเจตคติของครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่ ทั้งในเรื่องความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา และการดำเนินการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน 44 กิจกรรม ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กันในด้านบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเจตคติในเรื่องความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา และการดำเนินการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน และยังพบด้วยว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคำตอบของครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียนใน 3 กลุ่มงานด้วย

กลาเซียร์ (Glazier, 2004) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจเจตคติของนักวิชาการการศึกษาสามัญในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประสิทธิภาพด้านการยอมรับตนเองของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ เจตคติของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประสิทธิภาพ ด้านการยอมรับตนเองของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญในโรงเรียนประถมศึกษา Patrick Henry Elementary School ในเขตตอนใต้ของแคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญ ซึ่งมีเจตคติในด้านบวกต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีแนวโน้มสูงในการมองว่าตนเองมีศักยภาพในการทำงาน และมีความพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงมากกว่า นอกจากนี้ ครูนักวิชาการการศึกษาสามัญในโรงเรียนประถมศึกษา Patrick Henry Elementary School ส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงของพวกเขา และมีความเต็มใจที่จะทำการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อม

และการจัดการเรียนการสอนเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนเหล่านั้นดีขึ้น สุดท้ายมีข้อเสนอแนะให้ดำเนินการจัดการประเมินผลตามระดับชั้นเรียนเพื่อนำไปทำการวางแผนงานด้านการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา Patrick Henry Elementary School

เลกเก็ตท์ (Leggett. 2004) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจผลกระทบของการจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาในชั้นเรียน โดยเน้นทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ผลกระทบของการจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาในชั้นเรียน โดยเน้นทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนเกรด 4 จำนวน 67 คน และครู 4 คน กำหนดให้นักเรียนในกลุ่มทดลองได้รับการอบรมในโปรแกรมให้คำปรึกษาโดยเน้นทักษะการแก้ปัญหา เป็นเวลา 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ ตลอดช่วงระยะเวลา 11 สัปดาห์ ในขณะที่กลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับการอบรมดังกล่าว ในช่วงเวลานี้ นักเรียนจากทั้ง 2 กลุ่ม จะได้รับการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามทั้งแบบก่อนและหลังการทดลอง เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญที่เกิดขึ้นกับระดับความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน การมีความหวังและสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน โดยใช้แบบสอบถาม Coopersmith Self-Esteem Inventories (Coopersmith. 1984) เพื่อประเมินผลของระดับความเชื่อมั่นในตนเองและการมีความหวังของนักเรียน นอกจากนี้ ยังได้ทำการประเมินผลด้านเจตคติของครูและนักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน โดยใช้แบบสอบถาม Classroom Environment Scale (Trickett; & Moos. 2002) ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า โปรแกรมให้คำปรึกษาโดยเน้นทักษะการแก้ปัญหา (SFC) เป็นรูปแบบหนึ่งของการดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในชั้นเรียน ซึ่งมีผลกระทบในด้านบวกต่อการจัดการศึกษา และยังให้ผลการวิจัยที่สนับสนุนข้อมูลที่พบว่า การจัดโปรแกรมให้การดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนอย่างเหมาะสมตามระดับอายุ จะมีผลในการช่วยใหักระบวนการตัดสินใจ กระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนรู้มีความสะดวกมากขึ้น ทำให้เกิดชั้นเรียนที่สามารถใช้ทักษะการแก้ปัญหาในด้านบวกได้

สรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบการบริหารจัดการระบบหนึ่งที่น่ามาใช้ควบคู่กับการจัดการศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีความมุ่งหวังว่าจะเป็นระบบที่ช่วยพัฒนาคน คือ ผู้เรียน หรือนักเรียน ให้เป็นผู้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจุดเริ่มต้นทางแนวคิดมาจากการบริการงานแนะแนว ซึ่งมีอยู่และดำเนินการมานานแล้วในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา หากทว่างานแนะแนวยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจังในโรงเรียนระดับประถมศึกษา แต่เมื่อมีการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะทำให้

นักเรียนได้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ จึงควรมีการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง ทั้งในส่วนของการเตรียมและวางแผนดำเนินงาน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของความสำเร็จของโครงการการดำเนินการตามแผนก็เป็นอีกกระบวนการหรือขั้นตอนหนึ่งซึ่งจะสามารถทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ การนิเทศ กำกับ ติดตาม เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ อันอาจเกิดขึ้น และการประเมินผล เป็นขั้นตอนลำดับสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่าการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด